

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Václav II. v krásné literatuře

Kateřina Uhlíková

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Kateřina Charvátová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice D-RJ

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. června 2013

podpis bakaláře

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování paní prof. PhDr. Kateřině Charvátové, CSc. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat paní PhDr. Věře Brožové za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací.

podpis

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	5
ŽIVOT VÁCLAVA II.	8
VÁCLAVOVA OSOBNOST	17
OLDŘICH DANĚK	20
KRÁL BEZ PŘILBY	21
LUDMILA VAŇKOVÁ	30
ŽEBRÁK SE STRŘIBRNOU HOLÍ	32
JIŘÍ HANIBAL	40
ÚDĚL KRÁLOVSKÝ	41
JAN LIPŠANSKÝ	51
DENÍK VÁCLAVA II.	52
KOMPARACE ROMÁNŮ	60
ZÁVĚR	66
SEZNAM LITERATURY	68
PRAMENY	68
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	68
KRÁSNÁ LITERATURA	68
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	69

Úvod

Syn slavného a opěvovaného „krále železného a zlatého“ Přemysla Otakara II. nikdy nedosáhl takového obdivu jako jeho otec. Dlouhou dobu byl Václav II. považován spíše za panovníka nevýznamného, stojícího ve stínu svého otce, než za úspěšného diplomata, který se zasloužil o velký rozmach Přemyslovské říše. Přemysl Otakar II. si získal pozornost řady historiků a umělců, kteří se na jeho život zaměřili a opěvovali ho. Ovšem ani Václav II. není historiky opomíjen. Jeho osobností a jeho dobou se zabývali například Josef Šusta, Vratislav Vaníček, Josef Žemlička, Libor Jan a Kateřina Charvátová.¹ Zaujal také autory historických románů. Stal se vděčným literárním tématem pro svou, historikami opředenu, bojácnost, dětinskost a slabost. Rozhodla jsem se zpracovat téma krále Václava II. očima autorů historických románů. Porovnat v čem se jejich názory a interpretace liší a proč tomu tak je.

Václav II. je má srdeční záležitost už od dob gymnazijních, kdy jsem se stala nadšenou čtenářkou historických románů, zaměřujících se převážně na dobu posledních Přemyslovců. A právě románové pojetí Václava II. od Ludmily Vaňkové, Františka Neužila, Oldřicha Daňka, Jiřího Hanibala a dalších mě přivedlo k hlubšímu zájmu o jeho osobu a dobu. Po nastudování historických faktů jsem neviděla Václava II. jen jako loutku, která je ovládána, ale hlavně jako panovníka, který ovládá svou zemi, a který předběhl svou dobu.² Oldřich Daněk píše „*Příběh o králi, jehož si z dějin sotva pamatujeme.*“³ Proto svou práci uvozuji seznámením s Václavem II. s osobnostmi s ním spojenými, významnými daty a s významnými událostmi jeho vlády a jeho života.

Nejstarším pramenem, ze kterého jsem čerpala, je *Zbraslavská kronika* vytvořená opaty Zbraslavského kláštera, především Petrem Žitavským. Zahrnuje dobu od smrti Přemysla Otakara II. do roku 1338. Kronika vznikala až po Václavově smrti a on sám její text neznal, nemohl do ní zasahovat či ji jinak upravovat. Měla pravděpodobně posloužit jako hagiografický podklad ke svatořečení Václava II. (zakladatele Zbraslavského kláštera a podporovatele církve). „*Spisovatelé legend – hagiografové kupí kolem osoby svého hrdiny množství dobročinných skutků a zázračných příběhů, které měly přispět k rozšíření*

¹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 7-17

² Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 7-17

³ Oldřich Daněk, *Král bez přílby.*, Praha 1988, s. 10

známosti světcova jména nebo k prohlášení určité osoby za světce (kanonizaci).⁴ Kronika je ve svých počátcích spíše legendou. Později díky Petru Žitavskému se stává historicky cennou. Psal události bezprostředně poté, co se odehrály. Čerpal z vlastních zkušeností, či využíval důvěryhodných informátorů. Nemohl však znát principy moderní historické práce, takže ani jeho práce nemůže být brána jako nezpochybnitelný fakt. Obecně jsou středověké kroniky důležitým historickým pramenem a to především proto, že pramenů jiného druhu se dochovalo velmi málo. Je však třeba na něj nahlížet kritickými očima.

Historikové čerpají jak z této kroniky, tak z kronik německých. Jejich syntézou pak vzniká sekundární literatura, ze které jsem vycházela především - a to například *Dvě knihy českých dějin* od Josefa Šusty, *Václav II.* od Kateřiny Charvátové, *Století posledních Přemyslovců* od Josefa Žemličky a další. Po krátkém medailonu Václava II. následuje jádro mé práce, a to analýza čtyř historických románů: *Úděl královský* od Jiřího Hanibala, *Žebrák se stříbrnou holí* od Ludmily Vaňkové, *Král bez přílby* od Oldřicha Daňka a *Deník Václava II.* od Jana Lipšanského. Romány jsem vybrala záměrně tak, aby interpretace hlavního hrdiny byla co nejodlišnější. Liší se jak dobou vzniku, tak stylovým zpracováním, či historickým pojetím osobnosti Václava II.

Svou práci jsem rozdělila na jednotlivé podkapitoly obsahující krátké shrnutí o autorovi románu, dále základní informace o díle – doba vzniku a stručný obsah. Ze všeho nejvíce jsem se zaměřila na analýzu osobnosti Václava, na hodnověrnost nejen jeho osoby, ale také celého románu a událostí v něm. Zaznamenala jsem, do jaké míry vycházel autor z pramenů, jaká léta zvolil pro své vyprávění a jaký úsek Václavova života popsal. Vybrala jsem také výrazné faktografické odlišnosti, blíže jsem je vysvětlila a následně srovnala s prameny. Ke každému románu jsem přidala vlastní hodnocení. Na konci své práce jsem porovnávala jednotlivé romány mezi sebou, zaměřila jsem se na jejich rozdíly, na jiné úhly pohledu, nebo naopak na to, co měly společného. Též jsem zhodnotila věrohodnost historických románů a umělecké představy o postavě Václava II. Knihy jsem sestavila podle doby vzniku – od nejstarší po nejmladší. Než přejdu k další kapitole, ráda bych uvedla pár důvodů, proč se Václavem II. zabývám:

⁴ Z. Fiala, *Zbraslavská kronika.*, s. 5

1. Je panovníkem ve školách často opomíjeným a zaslouží si větší pozornost. Za jeho vlády dosáhla přemyslovská dynastie svého vrcholu.
2. Jako předposlední Přemyslovec byl mostem mezi vládou Přemysla Otakara II. a Karla IV.
3. Václav II. rozvinul umění užívat ke svému prospěchu diplomacii. Nebojoval tam, kde byl výsledek nejistý, nebo tam, kde by mohly ztráty převýšit zisk. Upřednostňoval politiku míru a dohody před politikou síly a násilí. Jeho způsob nekrvavé vlády může být inspirací i pro jednadvacáté století.
4. Na příkladu Václava II. je možné podrobit kritice další historické romány týkající se jiných více, či méně významných panovníků.

Život Václava II.

Václav II. se narodil 27. září 1271 na Pražském hradě matce Kunhutě Uherské (Haličské, Černigovské) a otci Přemyslu Otakaru II., králi českému, vévodovi rakouskému a štyrskému, markraběti moravskému a pánovi Korutan a Kraňska.⁵ Moc jeho otce sahala od Krkonoš přes hřebeny Alp až k Jadranu. „*Stal se nejmocnějším vladařem ve středu Evropy.*“⁶ Jeho starší sestry byly Kunhuta a Anežka (pojmenovaná po praradě Anežce Přemyslovně, zakladatelce Kláštera klarisek, Anežského kláštera, dnes svěťice). Po bitvě na Moravském poli přišel Václav o otce a české země o panovníka. Jak vlastně došlo k zdrcující porážce českého krále, který byl nejmocnějším mužem střední Evropy?

Rudolf Habsburský byl v roce 1273 zvolen římským králem, ale Přemysl tuto volbu neuznal a *otevřeně ji zpochybňoval.*⁷ Po svém zvolení Rudolf vyhlásil požadavek navrátit říši území odcizená v 50. a 60. letech. Jako římský král měl *právo požadovat nazpět všechny říšské statky a léna*⁸. Alpských zemí se však Přemysl nehodlal vzdát. Nový říšský král Rudolf Habsburský vyhlásil nad Přemyslem konečnou klatbu – aberacht, což se rovnalo vyhlášení války. „*Byla to především obava z příliš silného českého krále, která sjednotila kurfirty i většinu ostatních knížat a postavila je na stranu Rudolfovu.*“⁹ Pod tíhou aberachtu, donedávna nejmocnější vladař ve střední Evropě, ztrácel své spojence a dostal se do izolace. Svým autoritativním postojem k panstvu si vytvořil řadu nepřátel. V roce 1276 proti českému králi povstal odboj panstva v čele s Vítkovci (Záviš z Falkenštejna, Boreš z Riesenburka). Rudolf zatím upevňoval svou moc, získal Uhry, alpské země a zamířil na území Českých zemí. U Moravského pole u vsi Jedenspeigen se srazil s Přemyslovým vojskem, které bylo méně početné, zato posílené jízdními těžkooděnci (přízvisko „železný“ získal Přemysl právě díky této proslavené jízdě).

Dne 26. srpna 1278 na svátek sv. Rufa došlo k rozhodující bitvě. V ní byl Přemysl zabit a Rudolf dosáhl triumfu. V souvislosti s českou porážkou se vynořily spekulace o zradě českých pánů. Ta je však pouhý mýtus, míní Libor Jan. „*Povstání na samém konci Přemyslovi vlády se omezovalo pouze na Vítkovce, tehdy již patrně puzené kariéristickým*

⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 18

⁶ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 110

⁷ J. Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, s. 136

⁸ J. Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, s. 139

⁹ J. Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, s. 141

*Závišem, a Boršem z Rýzmburka.*¹⁰ Porážka a smrt českého krále poznamenaly nejen další vývoj v zemi, ale také mladičkého Václava II.

Nastalo období občanských válek, hladomoru a boje o český trůn. Kunhuta pozvala do Čech Otu Braniborského, kterého Přemysl Otakar II. ustanovil ochráncem královské rodiny v případě, že na Moravském poli nepřežije. Ota Braniborský se ujal regentství po svém. Odvezl Václava na hrad Bezděz a s ním odjela i jeho matka Kunhuta. Ta však brzy z hradu odjela s myšlenkou, že bude svému synovi užitečnější venku, než zavřená na hradě.¹¹ Za několik měsíců odvezl Ota mladého krále do Žitavy a pak do Špandavy. O strádání Václava v Sasku píše Zbraslavská kronika: „...často mu chybělo jídlo, což vyprávět vzbuzuje lítost: zřejmě mu scházel i chléb, když po ránu hladový vstával, takto už několik roků tam prožíval v odřených šatech...“¹² Tato verze není příliš pravděpodobná, Zbraslavská kronika se snažila vylíčit utrpení mladého krále, aby tak přispěla ke svatořečení Václava II. Zbraslavští opati mohli znát vzpomínky Václava na život v Braniborech, ale jejich záměr byl vnést do obrazu krále dětství ty *nejchmurnější* události.¹³

Není sporu o tom, že teprve osmiletý králec strádal, avšak ne hmotně, ale více snad odloučením od celé své rodiny. Přesto nelze Otovi Braniborskému odeprít zásluhy na vzdělání mladého krále. Na jeho dvoře se Václavovi dostalo vzdělání hodné krále. Naučil se latinsky, německy a dokonce skládal básně. Na Pražském hradě se mluvilo především německy, ale dá se předpokládat, že král ovládal i češtinu. Psát se však nikdy nenaučil. Na tuto dobu jev naprosto běžný. Psaní a čtení bylo záležitostí církevních učenců a panovníci se mu nevěnovali nikoli z lenosti, ale spíše z opovržení a tradice.

Roku 1283 se Václav definitivně vrátil do své rodné země. „*Roku tedy vtělení Páně 1282 vrátil se mladý král do země, v roce pak věku svého dvanáctého. Jak ostrým asi ostnem rozrušení bylo uprostřed radujících bodáno srdce krále, který našel úplně zpustošené své království...*“¹⁴ Takto popisovala příchod Václava do své vlasti Zbraslavská kronika. V tomto případě je rok 1282 nepřesný, stalo se tak 24. Května 1283. Členové královské rady byli ustanoveni takto - úřad hofmistra zastával Purkart z Janovic

¹⁰ Jan Libor, *Václav II. a struktury panovnické moci*, Brno 2006, s. 255

¹¹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 54

¹² *Zbraslavská kronika.*, s. 42

¹³ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 57

¹⁴ *Zbraslavská kronika.*, s. 50

(ten měl nejspíše krále vychovávat do jeho plnoletosti tj. do 14 let), nejvyšší komorník byl Zbyslav z Třebouně a nejvyšší purkrabí se stal Zdeslav z Lemberka.¹⁵

Na Václavovu vládu brzy získal největší vliv Záviš z Falkenštejna, který pocházel z rodu Vítkovců. Jeho rodina založila hrad Krumlov, ale patřily jim i další majetky – například hornobavorský hrad Falkenštejn. Roku 1276 se stal Záviš vůdcem vítkovského odboje proti Přemyslovi Otakarovi II. Byl Přemyslem odsouzen k trestu smrti. Historický doklad o tom, že by se zúčastnil bitvy na Moravském poli, není.¹⁶ V roce 1280 se stal členem Kunhutina dvora a ze společné averze vůči Otovi Braniborskému se vyvinula vzájemná sympatie. Sblížení Kunhuty se Závišem vzbuzovalo pohoršení. To vyvrcholilo po narození jejich syna Jana (zvaný Ješek).

Václav se po svém příjezdu do vlasti dostal pod silný vliv Záviše, bral ho jako svého otce. Záviš se s Kunhutou oficiálně oženil a tím se jeho postavení ještě posílilo. Měl však i mocné nepřátele. Jedním z největších byl nemanželský syn Přemysla Otakara II. Mikuláš Opavský. Nevlastní bratr Václava hájil své statky na Opavsku a zároveň v sobě nesl touhu po pomstě za svého otce. Ještě nebezpečnějším nepřítelem byl sám římský král, Rudolf I. Habsburský.

Před dovršením čtrnáctého roku Václav uzavřel sňatek s Gutou Habsburskou v Chebu roku 1285, sjednaný už v roce 1278 na sedleckém jednání s královnou Kunhutou a Rudolfem Habsburským. Od této chvíle se Václav tituloval jako král Čech a markrabě Moravy. Okolo této svatby se udály dvě zvláštní věci. Záviš doprovodil Václava a Kunhutu do Chebu, ale sám se svatby nezúčastnil. Druhá a pokořující událost souvisela s Habsburkovou nedůvěrou k české vládě. Svou dceru si totiž hned po obřadu odvezl zpět domů. V témže roce vydal Václav II. „*magnu chartu*“ - dokument českých měst. Šlo o pojištění práv a ochrany měst proti šlechtě. Bylo možné uzavírat městské obranné spolky a také zajišťoval větší trestní pravomoc. Dokument byl vydán jménem panovníka, ale pravděpodobně za ním stojí Záviš z Falkenštejna. To by však znamenalo, že se Záviš dokázal povznést nad sobecké šlechtické zájmy a uvažoval v rovině zájmů zemských.¹⁷ V září toho roku zemřela Václavova matka Kunhuta.

¹⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 72-74

¹⁶ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 62

¹⁷ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 85

Dva roky po smrti Kunhuty se Záviš rozhodl znovu se oženit. I tentokrát šlo ze strany Záviše o velice dobře promyšlený politický tah, potřeboval spojence. Jeho pozice se otřásala v základech. Odjel do Uher a oženil se s Alžbětou, sestrou uherského krále Ladislava IV. Skupiny jeho odpůrců v době jeho nepřítomnosti zintenzivnily činnost. Paradoxně se jeho největším nepřítelem stal sám Václav II. Obával se jeho vzrůstající moci a uvědomoval si, že panovat nemohou oba dva. Zatknout Záviše byla pro něho představa zrádná a podlá. Nevěřil, že by ho chtěl Záviš zavraždit, jak mu tvrdili jeho nejbližší, ale věděl, že se vlády nevzdá dobrovolně. Vymyslel plán na jeho uvěznění a křtiny Závišova syna s Alžbětou se staly vhodnou příležitostí, aby ho zajal a uvrhl do vězení.¹⁸

Závišovi stoupenci povstali k odboji. V čele se Závišovým bratrem Vítkem a Hroznatou z Hůžic obsadili hrad Hluboká a vypálili některá města. Záviš byl souzen zemským soudem a byl prohlášen vinným za vlastizradu. Stanovení trestu bylo ponecháno králi, on mohl viníkovi udělit milost, nebo ho odsoudit k trestu smrti. Král rozhodl o jeho osudu a předal Záviše nevlastnímu bratru Mikulášem. Ten táhl na jih Čech spolu se Závišem a vynucoval si poslušnost pod hrozbou Závišovi smrti. *„Až pod Hlubokou se královští zastavili. Tu bránil udatný Vítek, jenž nevěřil Mikulášovým hrozbám a pevnost odmítl vydat. Zmýlil se.“*¹⁹ Záviš z Falkenštejna byl popraven před očima svých bratrů 24. Srpna 1290. Od tohoto roku se počala samostatná vláda Václava II.

Nedlouho po Závišově smrti dostal Václav od svého tchána kurfiřtskou hodnost a mohl tak ovlivňovat i zahraniční dění. V Erfurtu se mu Václav zavázal, že bude podporovat Rudolfova nejmladšího syna Rudolfa ml. při volbě římského krále. Rudolf ml. byl manžel Václavovi sestry Anežky a zároveň bratr jeho ženy Guty. Stali se z nich dobří přátelé, bohužel roku 1290 Rudolf zemřel. Po jeho smrti se však už Václav II. k volbě druhého syna Rudolfa I. Albrechta nezavázal.

Na počátku své samostatné vlády se Václav snažil o navrácení všech královských majetků uchrácených Závišem. Základem jeho vlády byla konsolidace poměrů v království (potlačení dlouhodobých sporů Závišovců a jejich protivníků, trestání lapků) a dlouhodobá snaha o mírové řešení zahraničních otázek. Václavovu politiku určovali především Arnold z Bamberku, Bernard z Kamence a poté Petr z Aspeltu. Petr z Aspeltu se později stal arcibiskupem mohučským a významným diplomatem Svaté říše římské.

¹⁸ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 103

¹⁹ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 170

Důležitou roli na králově dvoře hráli biskup Tobiáš (patrně jeden z osnovatelů pádu Závaše), Dobeš, Purkart z Janovic, Hynek z Dubé, dále pak třeba Albrecht ze Žeberka a Burchard z Magdeburku.²⁰ Všichni cizí diplomaté, němečtí opati a učené preláty působící na jeho dvoře, měli podstatný vliv na Václavovu vládu. Tvořili jakousi hlavní protiváhu domácí šlechtě, které král nemohl plně důvěřovat.²¹

S takto posílenou panovnickou mocí přesunul Václav svou pozornost na Polsko. To se pokoušelo obnovit jednotný polský stát od smrti knížete Leška Černého, který zemřel bez následníka trůnu. Smlouvou v Olomouci podepsanou v roce 1291 získal na svou stranu většinu Opolska (dnes Horní Slezsko), které tvořilo většinu země. Dále pak Krakovsko a celé Malopolsko pojistil sňatkem s plockým knížetem Bolkem a svou sestrou Kunhutou, která několik let trávila v klášteře a jeho vůli se podřídila.²² Po smrti Rudolfa Habsburského (1291) se Václav zaměřil na získání Chebska, které mu náleželo jako Gutino věno, ale za Rudolfova života ho nezískal. Až po jeho smrti zde Václav obnovil vladařskou svrchovanost.²³

Chystala se volba nového římského krále. O vlastní kandidatuře Václav neuvažoval. Uvědomoval si, že má příliš velký vliv a prostředky k prosazení své vůle, aby byl pro volitele akceptovatelný. Poučen osudem svého otce, znal své možnosti. Někteří jeho současníci a později i historici toto rozhodnutí vnímali jako nedostatek ctižádosti. Jiní v tom viděli dobrý politický odhad. Václav věděl, že kandidaturu Albrechta Habsburského nepodpoří. Do Frankfurtu vyslal své diplomaty v čele s Bernardem z Kamence, kterému dal pokyn zabránit volbě Albrechta, ostatní už nechal na něm. Bernard přislíbil hlas Adolfovi Nasavskému za svatbu Václavovi dcery Anežky s Adolfovým synem Ruprechtem a za Míšeňsko. Adolf byl zvolen římským králem.

Díky dohodě s novým římským králem se Václav vydal dobýt Sandoměřsko, kde se brzy stal svrchovanou osobou. Vzájemná dohoda byla však brzy porušena Adolfovými nároky na Míšeňsko. Brzy však zjistil, že Václava urazil a snažil se mezi nimi obnovit vzájemnou důvěru. Naléhal na něho ohledně dohodnutého sňatku s Ruprechtem a Anežkou. A dokonce mu předal svého syna na výchovu do Čech. Což byl krok velice neobvyklý. Daleko častěji byly dívky posílány na výchovu ke dvoru svých budoucích

²⁰ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 118

²¹ Josef Šusta, *Dvě knihy českých dějin. Přemyslovci a jejich dědictví.* Praha 2001, s. 253

²² Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 130

²³ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 133

manželů, kde se seznamovali s prostředím, ve kterém budou později vládnout. „*Tentokrát však měl být Ruprecht, v očích svého otce možná budoucí římský král, vychováván na dvoře své nevěsty.*“²⁴ Jednak mohlo jít o snahu získat si českého krále na svou stranu, krom toho ale také projev uznání k vyhlášenému pražskému dvoru. Pražský hrad byl díky Václavovi II. *místem mimořádného lesku.*²⁵ V roce 1296 byl mezi dětmi uzavřen sňatek, ale ještě téhož roku Anežka zemřela. Dohody nebyly naplněny a Václav přešel na stranu Albrechta Habsburského. Spolu s dalšími kurfiřty vytvořili alianční spojení proti Adolfovi. Dokonce došlo ke spojení českého krále s uherským a to zásnubami s budoucím králem Václavem III. a jedinou dcerou Ondřeje III. Alžbětou. Vytvořená aliance rozhodla o sesazení Adolfa a zvolení nové římského krále Albrechta Habsburského. Adolf vytáhl proti Albrechtovi s vojskem, v bitvě prohrál a přišel o život. Novým římským králem se stal Albrecht Habsburský. „*Po sedmi letech se tak římská koruna znovu ocitla v rukách Habsburků. Přispěním Václava jim v roce 1292 unikla, nyní ji Václav pomáhal dobýt zpět.*“²⁶

V roce 1297 byl Václav II. se svou chotí korunován českým králem, a to až po sedmi letech samostatné vlády. Sedmnáct dní po korunovaci bujaré veselí vystřídal smutek. Zemřela Václavova žena Guta. Manželství trvalo deset let a za tu dobu mu Guta na svět přinesla 10 dětí – 4 syny a 6 dcer. První syn se narodil 1288 a dostal jméno Přemysl Otakar, ale zemřel po několika měsících. Po zemřelém Přemyslovi se narodili dvojčata Václav (Václav III.) a Anežka. Poté Anna a Eliška (Přemyslovna). Dospělosti se dožila ještě dcera Markéta. Další děti zemřely ještě v dětském věku. „*Soužití Václava II. s Gutou Habsburskou představovalo zřejmě harmonický svazek, požehnaný nejen četným potomstvem, ale snad i vzájemným porozuměním. Citové pouto mezi manželi ve středověku, nota bene mezi manželi z královských kruhů, bývalo velmi vzácné.*“²⁷

Václav II. posílil své ambice v Polsku roku 1300, kdy byl polským sněmem zvolen pánem Velkopolska. Polská šlechta viděla ve Václavovi silného panovníka, který dokáže sjednotit rozdrobené a anarchií zmítané Polsko.²⁸ Svým zvolením byl už jen krok od získání polské koruny. Postavení posílil zasnoubením s dcerou po Přemyslovi II.

²⁴ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 148

²⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 149

²⁶ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 183

²⁷ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 164

²⁸ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 170

Richenzou. V témže roce (1300) byl Václav II. v Hnězdně slavnostně korunován.²⁹ Od této chvíle se nechával titulovat králem českým a polským. Ve svých rukou držel většinu polských historických území. Unikly mu pouze dolnoslezská knížectví, država německých rytířů a Mazovsko.³⁰ Ke sňatku s Richenzou došlo až v roce 1303, kdy Václavovi bylo třicet dva let a Rejčce šestnáct. Na příkaz krále si změnila své jméno na latinské Elizabeth (v češtině Eliška, nebo Alžběta). Důvodem tak dlouhodobého vdovství byla králova záliba ve svobodném stavu. Podle rýmované kroniky Otakara Štýrského se prý královi zalíbily pohledné mladé ženy na jeho vlastním dvoře. Jednou z nich byla králova milostnice Anežka. Byla to žena velmi krásná, která prý krále okouzila svou hrou na loutnu, přitažlivostí a duchaplností. Kvůli ní údajně opustil všechny své milenky.³¹

České země na konci 13. století hospodářsky vzkvétaly. Největší hospodářský význam měla těžba stříbra v Kutné Hoře. „*Již před rokem 1300 se zde údajně těžilo 90 % českého a 41% veškerého evropského stříbra.*“³² Jednalo se o největší poklad Václava II. V souvislosti s těžbou stříbra byla odborníky z Florencie vypracována peněžní reforma. Významným ekonomickým počinem krále Václava bylo zahájení ražby Pražského groše (1300). „*Na lícni straně pražského groše byla zobrazena královská koruna, v opise se pak skvělo jméno panovníka – Wenceslaus secundus dei gratia rex boemie (Václav II. z boží milosti český král). Rubová strana zobrazovala přemyslovský znak, dvojocasého lva ve skoku a opis Grossi Pragenses (pražské groše).*“³³ Čechy tak měly novou měnu, kterou předběhly sousední země. Následně po otevření stříbrných dolů v Kutné Hoře vydal panovník nový horní zákoník, který pojmenoval *Ius regale montanorum, Královské právo horníků.*³⁴ Zákoník vytvořil zkušený právník, pravděpodobně Gozza z Orvieta, hovoří se také o možném Václavově spoluautorství. „*Rozsáhlé dílo o čtyřech knihách upravuje podmínky těžby, povinnosti a pravomoci těžařů, řeší i sociální otázky havířů, zabývá se postavením a pravomocemi správních úředníků, pojednává o horních záležitostech.*“³⁵ Platnost některých paragrafů byla zrušena až v roce 1854.

Mezi další důležité činy Václava II. patří také pokus o založení univerzity v Čechách. Tento záměr se bohužel nesetkal s pochopením u české šlechty a tak

²⁹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 175

³⁰ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 187

³¹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 202

³² Tamtéž, s. 181

³³ Tamtéž, s. 183

³⁴ Tamtéž, s. 185

³⁵ Tamtéž, s. 186

uskutečnění tohoto plánu čekalo na Václavova vnuka Karla IV. A právě těmito činy předběhl svou dobu. „*Ve všech těchto usilováních jako by byl Václav II. předobrazem svého vnuka, krále a císaře Karla IV., který na iniciativy svého přemyslovského děda v mnohém navazoval.*“³⁶

Po smrti posledního dědice uherské koruny Ondřeje III. v roce 1301 se objevila řada kandidátů na uvolněný trůn. Vítězně z něho vyšel syn Václava II. Nový uherský král byl korunován ve Stoličném Bělehradě roku 1301 jako Ladislav V.³⁷ „*Během krátké doby dobyli Polsko a získali i Uhry, takže se v rukou tohoto rodu ocitly tři královské koruny, tři země. Český král a jeho syn se stali nejmocnějšími pány střední Evropy.*“³⁸ Polsko a Uhry byly ale stále papežským lénem. Papeži Bonifácovi VIII. se Přemyslovský rozmach nezamlouval a tak zamítl Václavu korunovaci v Polsku a korunovaci českého prince v Uhrách. Postupně se na papežovu stranu přidávali někteří církevní hodnostáři a také Albrecht Habsburský. Papež Bonifác brzy zemřel. Ani nový papež, Benedikt XI, však nebyl Václavovým přívržencem. V této komplikované situaci se Václav II. rozhodl obrátit se na Albrechta Habsburského ve snaze dojednat mír. Habsburkovy mírové podmínky byly stejně pokořující jako podmínky Rudolfa I. k Přemyslovi Otakarovi II. v roce 1276. Albrecht chtěl srazit českého krále na kolena, jako to dřív udělal jeho otec. Vložil na českého krále říšskou klatbu.

Situace v Uhrách byla čím dál horší. Ladislav V. se stal v podstatě zajatcem v Budíně. Václav II. vyjel se svým vojskem dobýt Ostřihom, místo největšího vlivu Anjouovců (Václavovi odpůrci). Tento vojenský vpád (jehož se osobně zúčastnil) byl úspěšný. Mezitím se říšský král připravoval na vpád do Čech. Václav II. se musel neodkladně vrátit i se svým vojskem. Pro jistotu vzal svého syna s sebou a k tomu odvezl uherské korunovační klenoty a některé šlechtické zajatce. Účinek to mělo spíše opačný. Zbylí pročeští šlechtici se přidali na stranu konkurenta – Karla Roberta z Anjou. Tím skončila vláda Přemyslovců v Uhrách. Nedlouho měl Václav v držení tři království, která se od sebe příliš lišila. Každé království mělo svůj život, tradice a hospodářský vývoj. A sebevědomá šlechta nehodlala nikde ustoupit centrální moci.³⁹

³⁶ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 188

³⁷ Tamtéž, s. 191

³⁸ Tamtéž, s. 192

³⁹ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 192

V Čechách na krále čekal nový těžký úkol - uhájení svých držav před nájezdem Albrechta Habsburského. Vojska Albrechta a jeho spojenců se setkala u Budějovic a pokračovali hlouběji směrem ke Kutné Hoře. V ten okamžik byl Václav II. v podobné, ale přesto odlišné situaci, než byl v roce 1276 jeho otec Přemysl Otakar II. Vítkovci se v roce 1304 jednohlasně postavili na stranu Václava II.⁴⁰ U Kutné hory bylo říšské vojsko odraženo. Nejvíce se vyznamenal Jindřich z Lipé, blízký příbuzný Hynka z Dubé a budoucí partner Elišky Rejčky. K rozhodujícímu střetnutí nedošlo a díky nepřízní počasí bylo Albrechtovo vojsko nuceno k rychlému ústupu.

Vzhledem k postupující nemoci (tuberkulóza) se český král rozhodl pro mírovou dohodu s římským králem, ačkoliv byl nyní ve výhodnějším postavení než Albrecht. České země měly přenechat římskému králi Chebsko, Pliseňsko a Míšeň a Albrecht měl uznat české nároky na polskou korunu (Mírová smlouva byla uzavřena až po smrti Václava II. jeho synem Václavem III. roku 1305).

Po návratu z Uher se u českého krále začala nemoc výrazněji projevovat. Svě poslední dny strávil v domě zlatníka Konráda ve Větším pražském městě. Pražský hrad byl v tuto dobu po požáru a nemohl králi poskytnout potřebné zázemí.⁴¹ O smrti Václava II. píše dosti podrobně Zbraslavská kronika. Hovoří o snaze Václava vyrovnat všechny své závazky. Jeho syn musel přísahat na ostatky svatých, že po jeho smrti splatí všechny dluhy a pohřbí ho ve Zbraslavském klášteře. Značnou část svého majetku věnoval církvi, své druhé manželce odkázal dvacet tisíc hřiven. Eliška Rejčka mu týden před smrtí porodila dceru Anežku a v roce 1323 založila klášter cisterciáček v Brně nazvaný Aula Sanctae Mariae. Zbraslavská kronika v závěru první knihy píše o zázracích, které se udály okolo Václavovy smrti se záměrem kanonizovat tohoto v jejich očích zbožného panovníka. *„A neodvažují se pominouti tichým mlčením jednu podivuhodnou, třebas smutnou událost, která se přihodila u hrobu krále Václava. Třetího totiž roku po smrti šťastného krále Václava, když už začínaly vzrůstatí útrapy v království, přišel na Zbraslav Vilém, řečený Zajíc z Valdeka, muž urozený a mocný, s četnými ozbrojenci. Byl pak mezi nimi jeden praničerný lupič, který, když se jiní u hrobu krále Václava modlili a plakali, začal tam nadávati pochovanému králi a pronášeti urážlivá slova. Neboť pravil: „Za tvého života, ó králi, jsme se neodvážili spáchati žádnou loupež, nikomu ubližovati, netroufali jsme si učiniti někomu křivdu, nyní hle, ty spíš v prachu, nyní hniješ a my žijeme a děláme, co si*

⁴⁰ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 208

⁴¹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 215

volí chuť kohokoliv. “ A tak při urážlivých slovech zdvihne onen bezbožný člověk ruku a dá kamenné soše nad královým tělem ležící do tváře převeliký políček a nepřestane se po ráně rouhati. Hle, jak dosvědčuje celé sousedstvo, onen ničemný rouhač, dříve než vyjde ze Zbraslavského kláštera, úplně oslepne.”⁴²

Václav II. zemřel 21. června 1305 v kristových létech. Po zádušních obřadech v Praze bylo jeho tělo odvezeno do Zbraslavského kláštera. *„Ironií osudu byl to právě pohřeb zakladatele, jenž se stal prvním liturgickým úkonem, který se zde odehrál.”⁴³* Ostatky se nyní nacházejí v novém kostele sv. Jakuba na Zbraslavi. Vedle českého a polského krále je pochována také jeho dcera Eliška Přemyslovna. Václav II. byl mostem mezi vládou síly realizovanou Přemyslem Otakarem II. a vládou diplomacie realizovanou jeho vnukem Karlem IV. Jeho vláda se měnila a směřovala k nové době – za sebou měla slavného otce a před sebou velikého vnuka. Přesto dochází k tendencím zapomínat, že *„v politice dokázal tak mnoho! Který jiný přemyslovský panovník byl korunovaným králem dvou království!”⁴⁴*

Václavova osobnost

Jeho tělesná konstituce byla velmi křehká a slabá. Byl pravděpodobně střední postavy a velmi štíhlý. Měl úzký obličej s velkýma očima, jeho tvář působila až ženským dojmem. Možná měl tmavé vlasy a snědou pleť, stejně jako jeho otec a dcera Eliška.⁴⁵ Podle kosterních pozůstatků trpěl od mládí rachitidou, nemocí z nedostatku vitamínu D a nedostatku pobytu na slunci. Krom rachitidy ho trápila také horečnatá onemocnění. Podobně jako jeho křehká konstituce na tom byla i jeho psychika. Byl velice citlivý a hluboce věřící. Jeho víra nebyla jen povinností, která patří ke středověku a středověkému panovníkovi, jeho víra byla plně prožívána. Dle slov Zbraslavské kroniky byl Václav tichý beránek, ke všem milý a vlídný, vyhýbal se dětským hrám a zábavám mladíků. Nosil jednoduché šaty, bez ozdob, bez výrazných barev. Na druhé straně kronika poukazuje také na neurotickou povahu Václava. *„...z jakého si zvyku se hrozil pohledu na kočky a zvuku jejich mňoukání.”⁴⁶* Báł se bouřky a ukrýval se před zvuky hromů, byl uzavřený, nedůvěřivý. Jeho neklidná povaha se pravděpodobně formovala jako následek pobytu

⁴² Zbraslavská kronika, s. 144-147

⁴³ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 218

⁴⁴ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 250

⁴⁵ Tamtéž, s. 223

⁴⁶ Zbraslavská kronika, s. 51

v cizím prostředí a odloučení od svých nejbližších, od matky a sester.

Dokázal racionálně uvažovat, stával se z něho pragmatický panovník. V krizových chvílích se utíkal k Bohu a hlavně k Panně Marii. Na její oslavu nechal postavit Zbraslavský klášter nedaleko Prahy. Toto své oblíbené sídlo zakládal také s úmyslem vytvořit zde nové přemyslovské pohřebiště. Byl nakloněn duchovním osobám a institucím, zvláště cisterciáckému řádu. Krom toho byl také mecenášem výtvarného umění. Měl velkou zálibu v poezii, kterou údajně sám skládal. Na jeho dvoře se pěstoval minnesang, který podporoval. Dle slov Josefa Žemličky měl Václav se svým otcem pramálo společného. Byl spíše jeho opakem. Jediné, co měli společného, byla ctižádost. Václav byl více panovníkem – mnichem, než panovníkem – rytířem jako jeho otec. Na rozdíl od Přemysla raději vládl z královských komnat, neměl rád veřejná shromáždění a soudy. Občas měl kvůli tomu výčitky. Jednou si za trest popálil lýtka hořící svící, protože nevyslyšel spravedlivou prosbu jednoho šlechtice.⁴⁷ To je jeden z dokladů jeho ušlechtilosti, vhodné pro zamýšlenou kanonizaci. Autoři zbraslavské kroniky píší o Václavově vzácném intelektu, o teologickém a hlubokém teoretickém vzdělání. Vyhýbal se dalekým cestám a jízdám na koni. Takový byl panovník, který usedl na trůn: „*Navenek neprůbojný a bojácný, uvnitř však plný touhy překonat dílo mocného otce.*“⁴⁸ Své fyzické nedostatky se snažil vyvážit svým intelektem. Na válečné výpravy se vydával jen výjimečně, dával přednost dobývání území diplomatickou cestou. Díky tomuto stylu vlády zajistil českým zemím dlouhodobý mír.

Povaha Václava II. je rozporuplná. „*Zatímco Zbraslavská kronika prezentuje Václava II. především jako zbožného křesťana a její autoři by rádi viděli, kdyby se zesnulý panovník stal světcem, v líčení Otokara Štýrského převažují tóny zdůrazňující královu smyslnost, ať již je řeč o sexualitě nebo okázalé nádherymilovnosti, již potvrzuje i první zmíněný pramen.*“⁴⁹ Lékařské diagnózy vztahující se k psychickému stavu Václava ho popisují jako psychastenika, trpícího fobickým a depresivně – paranoidním syndromem. Bohužel už však neposuzují jednotlivé informace v historických souvislostech. Je pravděpodobné, že Václav byl hypersenzitivní a úzkostlivý, ale depresiemi jako takovými netrpěl.⁵⁰ Historička Kateřina Charvátová hovoří o Václavovi jako o vášnivém muži. Vášnivý z mnoha pohledů. Vášnivý ve vztahu k církvi, ke slávě a úspěchu. Byl

⁴⁷ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 171- 172

⁴⁸ Tamtéž, s. 172

⁴⁹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 226

⁵⁰ Tamtéž, s. 227

ctižádostivý a svůj úspěch si užíval. Vášnivý byl také v lásce – jeho sexuální náruživost může být spojena s onemocněním tuberkulózou, kterou Václav trpěl a která ji podporuje. I politika byla jeho vášní. Zajímal se o vědecké obory a nechával si odborné knihy předčítat. Díky své výborné paměti se tak vzdělával v oborech teologie, práva, lékařství. Krom toho byl dobrý stratég a diplomat.⁵¹ Pokus o založení univerzity, který ve jménu zachování klidu mezi panovníkem a šlechtou nemohl realizovat, ukazuje na panovníkův zájem o vzdělávání.

⁵¹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 229 - 231

Oldřich Daněk

Dramatik, scénárista, prozaik, publicista, herec a filmový režisér se narodil 16. ledna 1927 v Ostravě a zemřel 3. září 2000 v Praze. Před studiem herectví a režie na DAMU byl totálně nasazen (1945). Publikoval v časopisech *Host do domu*, *Divadlo a Literární listy*. Od roku 1973 se stal spisovatelem z povolání a příležitostným televizním a filmovým režisérem. Po 50. letech se zaměřuje na historickou látku a dramatickou parabolu. Jako prozaik debutoval historickým románem *Král utíká z boje*, kde popisuje počátek vlády Jana Lucemburského. Spolu s dalšími historickými romány *Král bez přílby* a *Vražda v Olomouci* tvoří volnou trilogii zabývající se posledními přemyslovci a nástupem Jana Lucemburského na český trůn. Díky spolupráci s ostravskou pobočkou Čs. rozhlasu se stal také autorem rozhlasových her – jeho *Vraždu v Olomouci* zdramatizoval Karel Svoboda (prem. 1973).⁵² Největší popularity dosáhla Daňkova historická hra *Vévodkyně valdštejnských vojsk*. Z dalších mnoha divadelních her: například drama *Válka vypukne po přestávce* a *Zpráva o chirurgii města*. Mezi oblíbené filmy, které vznikly v 50. letech, můžeme zařadit - *Zde jsou lvi* a *Ošklivá slečna*.⁵³

„Myslím, že při každém historickém románu má autor vydat svému čtenáři pravdivý počet ze své věrnosti historii, že má ověřeně říci, do jaké míry je jeho práce poplatná jeho vlastním fabulačním schopnostem a do jaké míry odpovídá historickým faktům.“⁵⁴ Takto uvozuje Oldřich Daněk svůj doslov autora v knize *Král utíká z boje*.

⁵² Otčenášek, Š. Oldřich Daněk. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 18. 2. 2008) [cit. 2013-04-16]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=280&hl=old%C5%99ich+dan%C4%9Bk+>

⁵³ Otčenášek, Š. Oldřich Daněk. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 18. 2. 2008) [cit. 2013-04-16]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=280&hl=old%C5%99ich+dan%C4%9Bk+>

⁵⁴ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 411

Král bez přilby

Čtyř set stránkový román vydaný v roce 1971 je rozdělen do tří částí, ve kterých se píše příběh o králi, jehož si z dějin sotva pamatujeme.⁵⁵ Román popisuje život Václava II. od dob uvěznění Závíše z Falkenštejna a končí Václavovou smrtí. První část s názvem *Závíš z Falkenštejna* začíná zatčením Závíše, dále se vrací k událostem okolo celého procesu zatýkání, až dojde ke konečnému rozsudku smrti nad tímto mužem. Celý příběh první části je navíc propleten vyprávěním pamětníků z bitvy na Moravském poli, které Václav zpovídá v touze dozvědět se pravdu o osudové bitvě svého otce. Sám pak s obavami celý svůj život čeká na své Moravské pole.

Druhá část románu s názvem *Opilé rozhovory* posouvá čtenáře o čtrnáct let dopředu, do času před bitvou o Kutnou Horu, tedy do roku 1304. Během chronologického vyprávění se autor retrospektivně vrací do dob dřívějších. Vrací se do doby po smrti Závíše a k událostem, jež následovaly poté. Zmiňuje se o získání Polské a Uherské koruny a o dalších stěžejních momentech v životě českého krále. Název *Opilé rozhovory* vychází z rozhovorů mezi Václavem a Petrem z Aspeltu. Král hledající ve víně pravdu rozmlouval se střízlivým Petrem o životě. Petr mu říká: „Proč pořád toužíš stát se králem krvavých bitev? Jsi králem míru, jsi král bez přilby.“⁵⁶ Odtud se dostáváme k názvu této knihy, který naznačuje velikost Václavova otce jako bojovníka (král s přilbou), a zároveň velikost krále Václava jako nekrvavé panovníka, tedy jako krále bez přilby. Třetí část s názvem *Epilog* popisuje poslední dny českého krále a jeho poslední cestu na Zbraslav.

Postava Václava není nijak idealizovaná. Autor popisuje předposledního Přemyslovce s úctou a se všemi jeho přednostmi i slabostmi. Zachycuje Václavovu sílu v řeči, nikoliv v boji: „slova jsou jeho kolbištěm.“⁵⁷ „měl rád všelijaké slovní hříčky a dovedl umně kroužit slova.“⁵⁸ Zato války neměl rád a nerad se jich účastnil. Vzpomíná na svou první bitvu, když táhli proti zemským škůdcům: „...každý z vojska, nejenom Závíš z Falkenštejna, musí pochopit, že jejich král se bojí několika lapků v rozbořeném klášteře, že mstitel Přemysla Otakara nevybojuje nikdy své vítězství.“⁵⁹ Václav se celý život cítil být stínem svého otce, což symbolizuje Přemyslova přilba, kterou mu Závíš dává, a kterou

⁵⁵ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 10

⁵⁶ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 44

⁵⁷ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 13

⁵⁸ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 69

⁵⁹ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 227

Václav držel ve velké vážnosti a dokonce ji bral s sebou i na své cesty (do Polska, do Kutné Hory).

Jak uvažoval král o svém postavení? V jednom rozhovoru mezi Rudolfem a Václavem mu Rudolf říká: „*Král má být cizinec mezi svými.*“⁶⁰ Václav nad tímto výrokem přemýšlel a došel k závěru, že je asi dobrý král, *neboť je cizinec mezi svými.*⁶¹ Uvědomoval si, že ale musí přijít i jeho Moravské pole, jelikož byl králem mnohem většího území, než Přemysl Otakar II. Přesto a snad právě proto nikdy neuvažoval o tom stát se římským králem. Taková jsou Václavova slova perem Oldřicha Daňka: „*Protože se bojím, bojím se velkých sázek, bojím se vsadit všechno na jediný vrh kostky z prostého důvodu, že bych totiž mohl také prohrát.*“⁶² Václavova sestra Anežka se s tím nikdy nedokázala smířit, „*kdyby mi patřil celý svět, krom místečka stopu velikého, dala bych celý svět v sázku, abych získala i ten zbyteček*“⁶³ Autor zde doslova cituje Zbraslavskou kroniku a nechává v románu ožívat jejího kronikáře, který tyto významné výroky zaznamenává do své kroniky. Což je nehistorické vzhledem ke skutečnosti, že Zbraslavská kronika byla psána až po Václavově smrti. Václav k výroku své sestry poznamenal: „*Moc se tento výrok líbil mému zbraslavskému kronikáři, ukládal si jej do paměti a jistě neopomine zmínit se o něm v kronice. Potom ovšem zdůrazní mou skromnost (...) ale i jemu bude asi líto, že král je tak skromný a tak pokorný.*“⁶⁴ Václav byl dobrý taktik, a dokázal si různé situace dobře spočítat. Ať už šlo o římskou korunu, nebo o politické intriky ve středu Evropy. Byl schopný racionálně uvažovat a promýšlet dopředu. Po bitvě u Göllheim trochu zalitoval, že Adolf Nasavský padl „*Byl by mi milejší, kdyby se se svou rotou toulal někde po Němcích a dělal Albrechtovi trochu těžkou hlavu.*“⁶⁵

Václav se z chyb svého otce hodně naučil. Zatímco Přemysl jakýkoliv odpor potlačoval co nejtvrději (včetně hrdelních trestů), Václav pochopil, že poprava ho zbaví jednoho nepřítele, ale vytvoří mu desítky dalších – příbuzných popraveného. Proto nenechal popravít vzpurné Vítkovce, ačkoliv na něho naléhali všichni jeho rádci. Rozhodl se s nimi vyjednávat. Opat Heidenreich přichází dokonce s filosofickou myšlenkou: „*Zlo nemůže nikdy jednat s dobrem, neboť výsledkem každého jednání může být jen ústupek. A*

⁶⁰ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 233

⁶¹ Tamtéž, s. 233

⁶² Tamtéž, s. 274 -275

⁶³ Tamtéž, s. 275

⁶⁴ Tamtéž, s. 275

⁶⁵ Tamtéž, s. 333

*ustoupíš-li o kousek z dobra, přestává být dobrem a stává se trochu zlem.*⁶⁶ Přesto stál Václav na svém a za toto šlechtné rozhodnutí byl později odměněn. V bitvě o Kutnou Horu se všichni Vítkovci postavili na jeho stranu a nikdo z nich nevydal svůj hrad Habsburkovi. Nalezl *přijatelný „modus vivendi“ ke šlechtě, aniž by tím královský majestát doznal zjevnou újmu.*⁶⁷

S otcem měl jen málo společného. Zatímco Přemysl stál vysoko nad ostatními šlechtici, Václav se v rozhovoru s Jindřichem z Lipé přiznává, že by chtěl být jako on, sice pouhý šlechtic, ale muž neústupný ve svých názorech, znající jen svou čest, hrdý na svou věrnost tradicím a králi. A až by pak zestárl, chtěl by být mnichem. Král se často podceňoval, nevěřil, že je dobrý král a se strachem stále čekal na své Moravské pole, kde padne. Po smrti Závěše si neustále opakoval: *„Všechno veliké a hrdinské už bylo vykonáno. Zbyla jen podlost.*⁶⁸ Spisovatel tedy vykreslil spíše pokorného, skromného, vnitřně nejistého panovníka, žijícího ve stínu svého otce a bojícího se z toho stínu vystoupit, než muže ctižádostivého a cílevědomého, kterým Václav ve skutečnosti byl.

Osobnost Závěše z Falkenštejna je dle mého názoru zpracovaná věrohodně. Základní motivaci jeho chování vidí autor v ctižádostivosti. Setkání Kunhuty se Závěšem probíhá realističtěji, než v románu Jiřího Hanibala. Nebyl rozhodně žádný zamilovaný blázen. Naopak si byl vědom svého úspěchu u žen a dokázal ho využít. *„Kdyby byl dobyt tuto ženu, dovršil a korunoval by své vítězství nad Přemyslem Otakarem.*⁶⁹ Kunhuta si nejprve udržovala od Závěše odstup. *„...zůstávala odměřená a často skrytě výsměšná.*⁷⁰ Nakonec však jeho charismatu zcela podlehla. V době sňatku Václava s Gutou v Chebu se o královně Kunhutě pronášely různé klepy, mimo jiné i to, že údajně bez Závěše nevydrží ani den a v noci se vykrádala z Chebu do Závěšova stanu.⁷¹ Jeho vztah k Václavovi byl komplikovaný. Nejprve vystupoval autoritativně a nahrazoval Václavovi otce. Snad ho měl i rád, nebo ho aspoň litoval – *a lítost je blízká lásce.*⁷² Jak Václav dorůstal, vymaňoval se z jeho vlivu a jejich vztah dospěl k zásadnímu konfliktu, země nemohla mít dva krále. Ten vrcholí zatčením Závěše pro přípravu královraždy. V románu však Závěš nic takového nechystal. Románové zatčení proběhlo bez vědomí krále Václava, prozradili mu to až

⁶⁶ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 133

⁶⁷ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 172

⁶⁸ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 44

⁶⁹ Tamtéž, s. 167

⁷⁰ Tamtéž, s. 171

⁷¹ Tamtéž, s. 30

⁷² Tamtéž, s. 152

Purkart z Janovic a Tobiáš ve chvíli, kdy byl už uvězněn v Bílé věži. Podle kronik však Václav o jeho zatčení dobře věděl a plánoval ho. „...*tajně si připravil družinu, kterou mohl získati, a důvěřuje v Pána, poručil Záviše, když se k němu vrátil, na Pražském hradě zajmout.*“⁷³ Soud odsoudil Záviše k trestu smrti, ale král nechtěl nechat vykonat rozsudek, nechtěl, aby on byl tím vrahem. Vězně předal tedy do rukou Závišova velkého protivníka Mikuláše Opavského. „...*zbytečně jsem mu potom tu popravu vytýkal, to já sám jsem zvedl meč nad Falkenštejnovou hlavou...*“⁷⁴ uznává český král.

Královna Kunhuta se moc často v románu neobjevuje, jelikož zemřela ještě před Závišovým uvězněním. Autor se o ní zmiňuje v souvislosti s jejím útekem z Bezdězu. Ten byl i v tomto románu tajný „*byla tu ještě jeho matka, která jedné temné noci za pomoci služebnictva prchla z Bezdězu.*“⁷⁵ Ve skutečnosti se však jeví pravděpodobnější verze, že Václavova matka na hradě nebyla držena násilím (dosvědčuje to i listina vydaná Kunhutou v Praze v době, kdy by měla být vězněna). Po třech měsících na Bezdězu dospěla k názoru, že bude svému synovi i království užitečnější zvenku.⁷⁶

Václavovu milenkou Anežku autor zakomponoval do příběhu zajímavým způsobem. Hynkovi z Dubé a Purkartu z Janovic se nezamlouvala králova myšlenka obrátit se na svého tchána o pomoc. Nechtěli, aby Rudolf zasahoval do vnitřních sporů v zemi. Pan Purkart z Janovic přišel na způsob, jak zabránit králi v cestě do Erfurtu – podstrčit mu ženu. Rozhodli se tedy: „*Najít králi ženskou, která by ho udržela v posteli a v Praze a pokusila se zabránit, aby odjel za Habsburkem.*“⁷⁷ Václav si Anežku opravdu oblíbil, ale i přes neodolatelnou Anežčinu krásu za Rudolfem odjíždí. Anežka tak svůj úkol v tomto směru nesplnila. Král nakonec Anežku ubytoval v domě Jakuba Velfa. Jistě ji měl rád, ale nebyla jeho jedinou milenkou, jak vyplývá z poznámky Petra z Aspeltu: „*Po Praze se teď rodí levobočků jako hub po dešti.*“⁷⁸ Přesto byl Václav velmi citlivý. Ke své ženě Gutě měl blízký vztah „...*vzniklo mezi nimi zvláštní pouto, bližší přátelství než lásce*“.⁷⁹ Dala mu sedm dětí (ve skutečnosti jich bylo 10 za 10 let). Skutečného přítele podle autora Václav neměl. Nahrazovala mu ho železná přilba otce Přemysla. Až po dvaceti letech vystoupil ze stínu svého otce a přilbu vrátil na místo jeho odpočinku.

⁷³ Zbraslavská kronika, s. 65

⁷⁴ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 348

⁷⁵ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 158

⁷⁶ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 54

⁷⁷ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 198

⁷⁸ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 341

⁷⁹ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 129

Nyní rozvedu velice zajímavě literárně zpracované téma Moravského pole. Během celé první části románu, král zpovídá pamětníky tragické bitvy. Jednotlivé zpovědi jsou propleteny do příběhu Závaše s Falkenštejna. Vypovídají účastníci bitvy z obou proti sobě stojících stran. Odpovědi si protirečí, z čehož vyplývá, jak složité je dopátrat se pravdy. Okolo této bitvy se vyskytuje celá řada příběhů a legend. Čtenář má možnost sestavit si tak mozaiku z jednotlivých výpovědí.

Jeden z účastníků bitvy, rytíř vratislavského vévody, který věřil, že zradil Milota z Dědic, Závaše z Falkenštejna nepodezírá: „*Jenomže podle mého obyčejného rozumu Falkenštejn v té bitvě nebyl a s jeho jezdci nikdo nepočítal. S Milotou z Dědic jsme počítali.*“⁸⁰ Prý to byla pomsta za upálení jeho bratra Přemyslem. Rytíř si byl naprosto jist, že Přemysl byl zabit a zabil ho Milota z Dědic. Jeden český voják zase věřil, že král Přemysl stále žije a až bude Čechům nejhůř, vrátí se a pomůže. A jaká byla výpověď jezdce z Milotovy družiny? Tvrdil, že se proti jejich šiku vyrojily rakouské zálohy, o kterých málokdo věděl, a později vyvstaly o jejich existenci pochybnosti. Když začali Rakušané ustupovat, jízda Miloty je pronásledovala, ale vtom jim do týla vpadli Uhři. „*Je směšné tvrdit, že Milotovi jezdci utekli z boje, pane. Bojovali jsme a troufám si říct, že dobře bojovali, porazili jsme ty Rakušany...*“⁸¹ Další výpověď přináší švábský rytíř stojící pod korouhvemi Rudolfa Habsburského. Tento muž našel mrtvé tělo Přemysla Otakara. Jak ke smrti došlo, na vlastní oči neviděl. Dodává ale, že musel bojovat statečně: „*byl obrácen čelem proti nám. Nebyl zabit na útěku.*“⁸² Krom toho přichází také s veřejným tajemstvím, které hovoří o tom, že vrahem byl Bertold z Emmerbergu, kterému dal Přemysl kdysi popravit bratra. Výpověď samotného Bertolda říkala zase úplně něco jiného: „*Spatřil jsem ho poprvé, když mniši přinášeli jeho mrtvé tělo do Rudolfova tábora.*“⁸³ a pokračuje: „*Vůbec nevím, kdy se vynořila pověst, že vrahem českého krále jsem právě já.*“⁸⁴ Poznamenal však, že se této legendě nijak nebránil, ta představa byla pro něj lichotivá - zabít neporazitelného železného krále. I Závaš přišel s vlastní verzí - vrahy Přemysla byli švábsští žoldnéři. Před bitvou se opili, aby si dodali odvahu „*teprve, když bylo zřejmé, na čí straně je vítězství, vrhli se s pokřikem kamsi doprostřed prachu, aby nepřišli o kořist. A pod břehem vyschlého potoka padli na jezdce, jehož zalehl kůň. (...)*

⁸⁰ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 85

⁸¹ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 114

⁸² Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 210

⁸³ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 231

⁸⁴ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 231

*Vrhli se k tomu padlému – ale on žil. Takřka se ulekli a zabili ho. (...) Přemysl Otakar zahynul nedůstojně jako oběť zlodějů.*⁸⁵ Prozrazuje mu také jednu pozoruhodnou skutečnost. Před bitvou na Moravském poli přišel Závaš k Otakarovi s nabídkou pomoci, nabízel mu svých dvě stě jezdců a na oplátku vyžadoval milost pro Vítkovce a navrácení jejich hradů. Přemysl s hrdostí odmítl. O rozhovoru mezi nimi Závaš nikdy s nikým nemluvil. A Přemysl už nemohl. Jak skutečně probíhal jejich rozhovor a zda k němu vůbec došlo, zůstává utajeno. Jediné na čem se všechny výpovědi shodovaly, bylo nesnesitelné vedro.

Jak tedy probíhala bitva na Moravském poli ve skutečnosti? Dne 26. srpna 1278 Přemysl Otakar II. svěřil velení prvního šiku těžkooděnců bývalému štyrskému hejtmanovi Milotovi z Dědic. Druhý šik zaujímal bojovníci z Němec a třetí Slezané a Poláci. Rudolf svěřil první šik uherskému spojenci, další tvořili Rakušané, třetí a nejdůležitější šik tvořili vojáci ze Štýrska, Korutan, Kraňska, a další královi spojenci. Střetnutí zahájili nečekaně kumánští jízdní střelci, jejichž šípy zraňovaly koně obrněných rytířů a vnesly mezi řady Přemyslových úderných sil zmátek. Toho využili Uhři, prudce na nevyrovnané řady zaútočili a prolomili linii těžkooděnců. Pak přišly na řadu druhé šiky. České vojsko získalo navrch a donutilo nepřítele k ústupu. Vtom ale zaútočil třetí šik v čele s Rudolfem a situace se začala měnit. Jejich nástup měli zachytit Slezané a Poláci, ale těm do týla vpadla záloha v čele s Ulrychem z Kapellu. Projevila se zde Rudolfova zkušenost z bitev ze západu, *kde taktika a válečná lest zdomácněly*.⁸⁶ „*Někteří obracejí koně, aby čelili útoku ze zad. Milota z Dědic s některými spolubojovníky se snad pokouší objet Kapallův oddíl a dát i jemu pocítit zásah zezadu. Leč většina si tyto pohyby vysvětluje po svém. Pokřik „prchají, prchají“ se šíří řadami rozkotaného českého vojska.*“⁸⁷ Třetí šik asi ani nezasáhl, prchá z boje a strhává s sebou příjíždějící posily. Přemysl se snažil marně zabránit panice. Uhři pak ještě dlouho pronásledovali české vojsko. Přemysl Otakar II. padl. „*...Avšak o zahynutí krále Otakara nemůžeme pověděti nic určitého, protože jedni tvrdí to, druzí ono, a tak se v těchto četných rozporech jde mezi lidem hlas, že zmizel mezi vojskem, a již se neobjevil.*“⁸⁸ Cituje Josef Žemlička českého letopisce. Jiné cizí kroniky uvádí, že ho ubili jeho někdejší páni v čele s Bertoldem z Emmerberka. Oldřich Daněk velice dobře zachytil

⁸⁵ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 243

⁸⁶ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 151

⁸⁷ Tamtéž, s. 151

⁸⁸ Tamtéž, s. 152

složitou situaci na Moravském poli a ukázal tak čtenáři, že některé momenty bitvy jsou dodnes nejasné.⁸⁹

Jak jsem uvedla výše, na Václavovi ležel stín Přemyslovy prohrané bitvy. Když se od něho ke konci vlády odvrátilo štěstí a Albrecht vtrhl do Čech, obával se, že jeho vlastní „Moravské pole“, se blíží. Tento konflikt vyvrcholil bojem o Kutnou Horu v roce 1304. Vítkovci a všichni bývalí Falkenštejnovi přátelé se díky Václavově předchozí smírné politice v době nájezdu Albrechta Habsburského do Čech postavili na královu stranu. Jeho vojsko tak stálo jednotně za svým pánem a bránilo zemi před vpádem cizáků. Kutná Hora se nevzdala a vyčerpané habsburské voje se daly na ústup, pronásledovány Václavovými jezdci. A ačkoliv se vojska nesečkala v přímé bitvě v poli, skončil střet pro českou stranu vítězně. To významně zlepšilo Václavovu pozici k dalšímu vyjednávání s římským králem. V souvislosti s bitvou u Kutné hory autor zmínil úsměvný, avšak pro svou dobu běžný problém spojený s ostatky světců a světic. Před bitvou se Václav modlil u oltáře. Ve schránkách s ostatky se nacházely *dvě levé klíční kosti svaté Barbory, jež byly obě opatrovány se stejnou péčí, neboť nebylo jisto, která z nich je pravá.*⁹⁰

Zatímco střetu před Kutnou Horou věnuje autor hodně prostoru, situaci v Uhrách příliš nerozebírá. Zaujal mě zde však jeden moment. Václav III. odjíždí na uherské tažení, ovšem jeho manželka Alžběta uherská mezitím kvůli zmatkům po smrti svého otce raději odjela do Vídně. Jelikož bylo nevhodné, aby nový uherský král přijížděl do měst bez své nevěsty a dědičky, vymyslel si Václav III. zvláštní obřad, na kterém převlékl dívku z lepšího rodu do královského roucha a budoucí královna tak byla přítomna alespoň v zastoupení.⁹¹ O této události se však *Zbraslavská kronika*, ani sekundární literatura nezmiňuje.

V závěru knihy autor opět zdůrazňuje Václavovu skromnost a snahu oprostít se od zavazujícího královského majestátu. Než král ulehl naposledy, přál být si pochován „*někde pod okapem tady na Zbraslavi, poteče tam voda, než prostoupí zemi, trochu se oteplí a bude mi šumět, nechci ležet v hrobce...*“⁹² Jeho tělo nakonec přeci jen pochovali v hrobce s královskými symboly a v bohatém rouchu, ačkoliv si přál být pochován jako mnich. A uložili ho na jeho milované Zbraslavi.

⁸⁹ Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 150-152

⁹⁰ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 301

⁹¹ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 378

⁹² Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 426

Ve svém románu vycházel Oldřich Daněk ze *Zbraslavské kroniky*, což potvrzuje například zmínka o jejím autorovi – opatovi zbraslavském, jenž vedl několikrát s Václavem rozmluvy a své poznatky si pak zapisoval. Ačkoliv autor opomíjí skutečnost, že kronika byla napsána až po Václavově smrti, král do ní nemohl nijak zasahovat. Dalším odkazem na tuto kroniku je historka o popálení lýtek, poté, co nevyslyšel prosbu jednoho šlechtice, dále jeho láska ke Zbraslavi, ke Gutě, vztah k Závišovi a další. Čerpal také z cizích kronik, čemuž nasvědčuje zmínka o Florent'anovi, nebo popis bitvy na Moravském poli. Práci se sekundární literaturou dokazuje podrobný popis boje o Kutnou Horu, bitvy na Moravském poli a problematičtějšího vztahu Václava k Závišovi, k čemuž by autorovi nemohla postačit pouze Zbraslavská, nebo Štýrská kronika. I vzhledem k tomu, že autor velice dobře vystihl dobu posledních Přemyslovců a vůbec dobu středověku, je pravděpodobné, že musel čerpat z více zdrojů.

V doslovu knihy *Král bez přílby* Oldřich Daněk navazuje na svou myšlenku předat čtenářům pravdivý výčet všech nepřesností, kterých se vůči historii dopustil. A uvádí tři nejvýznamnější:

1. Čeněk z Kamenice – byl ve skutečnosti starší bratr biskupa Tobiáše. Dle autorova popisu to byl mladý muž.⁹³

2. Václavova milenka – v historii známá jako Anežka (nic dalšího se s určitostí nedá potvrdit) získává jméno „z Schauenburka“, známý český rod, který dal Olomouci jednoho slavného biskupa.⁹⁴

3. Dantův očištec – je nepravděpodobné, že by Václav II. mohl znát Dantův Očištec. Dante ho dokončil asi až roku 1307 a doklad o jeho existenci máme až za dob Karla IV. Ale autor píše, že nic není vyloučeno – Čechy měly styky s Veronou, kde Dante pobýval.⁹⁵

Dalších podstatnějších přestupků proti historii si autor není vědom, ale je pravděpodobné, že později ještě nějaké nalezne. „...snažil jsem se postihnout závěr třináctého století bez smyšlenek, pokud se ovšem prozaik bez smyšlenek může vůbec obejít.“⁹⁶ Tak vidí Oldřich Daněk svou práci a práci historického prozaika. Svůj doslov

⁹³ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 437

⁹⁴ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 437

⁹⁵ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 437

⁹⁶ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 438

uzavírá slovy: „*Já jsem to tak viděl. A snažil jsem se být poctivý k vám i k postavám toho dávného století.*“⁹⁷

Za sebe musím říct, že se to Oldřichovi Daňkovi povedlo. Držel se všech známých faktů. S úctou k historii se snažil být ke svým čtenářům upřímný, což je na celém románu poznat. Tím, že je příběh z větší části vyprávěn třetí osobou, působí méně familiárně a více reálně. Občas v napínavých úsecích přechází vyprávění do první osoby, jednou je to třeba král Václav, jindy zase Albrecht Habsburský, což dodává příběhu dynamiku.

To, že se autor snažil držet historiografie, trochu ubralo románu na čtivosti. Převažují v něm dlouhé popisy událostí, vojenského tažení a politických intrik nad přímou řečí, což je sice jistě věrohodnější, ale myslím si, že laického čtenáře to až tolik nezaujme. Určitým problémem vidím přechody mezi jednotlivými událostmi. Čtenáři chvíli trvá, než se zorientuje v jaké situaci a v jakém okamžiku se právě nachází. Domnívám se, že pro člověka, který o době posledních Přemyslovců má jen mlhavé představy, to může být matoucí.

⁹⁷ Oldřich Daněk, *Král utíká z boje*, Praha 1988, s. 438

Ludmila Vaňková

Prozaička Ludmila Vaňková se narodila 9. Května roku 1927 v Praze. Studovala na dívčím reálném gymnáziu v Praze- Smíchově. Po absolvování gymnázia postoupila na FF UK obor sociologie a psychologie, ale v roce 1948 byla z politických důvodů vyloučena. Obor dostudovala až v letech 1968 – 1971. Za svého života vystřídala řadu profesí – byla sekretářka v nakladatelství Evropský literární klub, dále pak propagační redaktorka v Státním nakladatelství dětské knihy (později Albatros), či výhybkářka na železniční stanici Karlštejn.⁹⁸

Publikovala v časopisech *Divadlo, Tvář, Věda a život, Vlasta, Květy*. Její literární prvotinou byla veršovaná pohádková hra *Princezna a šašek*. Ve světě literatury je známá hlavně svými historickými romány z dob českého středověku. Její první románový cyklus – tetralogie *Lev a růže* začíná životem Přemysla Otakara II. (*Král železný, král zlatý*) a končí Václavem II. (*Žebrák se stříbrnou holí*). Mezi její další díla patří romány z dob krále Přemysla Otakara I. - *Příběh mladšího bratra* a *Kdo na kamenný trůn*, Jana Lucemburského - *Cval rytířských koní*, a Karla IV. – hexalogie – *Orel a Lev*. Trilogie *Rozděl a panuj* je věnována době Karlových synů – převážně Václavovi IV. „*Autorka důsledně respektuje doložená fakta, nejde jí však o vystižení ducha doby, ale o osobní dramata zároveň vždy několika historicky více méně významných hrdinů, určených zpravidla jedním povahovým rysem či životním zájmem – mocnou motivující silou jejich jednání je především milostný cit a politická ctižádost. Čtenářskou poutavost zesiluje rozpor mezi záměry postavy a tím, co dává najevo, a nechtěnými výsledky jednání. Postavy z lidu bývají sledovány ojediněle.*“⁹⁹

Ráda bych ještě uvedla úryvek z autorčina doslovu knihy *Žebrák se stříbrnou holí*: „*Autorské slovo, to je přece celá kniha. Vždyť kdo jiný v ní hovoří se čtenáři. Předmluva – doslov – berličky pro něco, co pokulhává. Kniha má končit tam, kde končí osudy jejich hrdinů. (...) Autoři literatury faktu to mají jednodušší. Předkládají – či měli by předkládat*

⁹⁸ Blažíček, P. a V. Košnarová. Ludmila Vaňková. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 12. 11. 2008) [cit. 2013-04-18]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=490&hl=ludmila+Va%C5%88kov%C3%A1>

⁹⁹ Blažíček, P. a V. Košnarová. Ludmila Vaňková. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 12. 11. 2008) [cit. 2013-04-18]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=490&hl=ludmila+Va%C5%88kov%C3%A1>

– čtenářům jenom fakta a tak jsou také bráni. Ale román? Hranice mezi skutečností a smyšlenkou bývá nepostižitelná, ale právě ti zvědavější čtenáři ji úporně hledají.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 436

Žebrák se stříbrnou holí

Čtyř set stránková kniha, poprvé vydaná v roce 1987, zachycuje panování krále Václava II. v letech 1291 – 1304. Jedná se o nejúspěšnější léta panování šestého českého krále a zároveň patří vůbec k nejúspěšnějším letům Českého království. Autorka zachycuje Václava v době jeho samostatné vlády, nezávislé na Závěšovi z Falkenštejna, kdy získává Polskou korunu a Uherskou pro svého syna. Příběh Václava II. a všech dalších postav spojených s tímto panovníkem končí vítězstvím českého krále nad rakouským králem Albrechtem Habsburským u Kutné Hory, tedy ještě před samotnou smrtí Václava II. (1305).

Román je rozdělen do několika kapitol a doplněn o vysvětlivky, které objasňují dnešnímu čtenáři neznámé termíny. Například: kavna („*dřevěný barák u šachty, kde se prodávala ruda*“¹⁰¹), hašpl („*dřevěný rumpál, kterým se vytahovaly měchy s rudou, též svislá šachtice, v níž byl hašpl umístěn a která spojovala schůdné části štoly na různé úrovni*“¹⁰²). Kromě termínů se v knize nachází také bližší upřesnění některých historických postav, o kterých je v románu řeč. Například autorka vysvětluje osobu Anežky jako milostnici krále, Dalimila jako autora české Dalimilovy kroniky (ponechala mu vžité jméno, aby čtenáře příliš nemátla). První kapitola s názvem *Královský gambit* objasňuje čtenáři, kdo je žebrák se stříbrnou holí, jež nese název knihy. Není jím nikdo menší, než český král Václav II. „*Kdo jsem?*“ ptá se král. „*Jsem poutník s žebravou holí, který za vlahého podvečera usnul pod šípkovým keřem...(...)...Jsem král a moje hůl je stříbrný prut.*“¹⁰³

Příběh vypráví král Václav II. v těch pasážích, ve kterých se osobně vyskytuje. Za pomoci monologů a dialogů má čtenář opět možnost proniknout do královy duše, do jeho myšlenek a úvah. Na ostatních místech promlouvá neznámý vypravěč. Zajímavé je, že král není hlavní postavou celého románu, je spíše základní linií, která spojuje osudy dvou hlavních hrdinů – Anežky z Chvalovic a Dalimila z Jestřebí. Čtenář daleko více prožívá osudy těchto dvou postav, než osudy krále. Vedle Anežky a Dalimila nám autorka vykresluje celou řadu zajímavých osobností vyskytujících se kolem králova trůnu: Jindřich z Lipé, dcera Václava II. Eliška Přemyslovna, druhá žena krále Richenza, Hynek z Dubé, Raimund z Lichtenburka, Petr z Aspeltu a další. O některých osobnostech je toho z kronik

¹⁰¹ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 434

¹⁰² Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 434

¹⁰³ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 5

známo velice málo. Spisovatelka toho využívá a nechává ožít osudy právě těch postav, o kterých kroniky mlčí, za pomoci své bujné fantazie. V hojné míře proplétá osudy hrdinů vášní, románky a neutuchající láskou. Osudová láska pak vyčnívá a stává se základním kamenem celého románu, tím působí kniha spíše jako červená knihovna zakomponovaná do období posledních Přemyslovců.

Postava Václava II. je vykreslená velice netradičním způsobem. Na jedné straně stojí před čtenářem výjimečná osobnost diplomata, nekrvavého a rozvážného panovníka, který svými schopnostmi a duchem rozšířil svou zemi. Na druhé straně poznáváme panovníka s chorobnou ctižádostí, neukojitelnou erotickou touhou a mučící snahou vyrovnat se svému velikému otci. Vykresluje se nám rozporuplná osobnost českého krále, který bezesporu rozporuplný byl, ale Ludmila Vaňková dochází až do krajnosti. Jeden z hlavních absurdních momentů románu je postava Marie z Lichtenburka. Anežka se po ročním přátelství s touto „ženou“ dozvěděla, že se nejednalo o sestru pana z Lichtenburka, ale o samotného českého krále, který ji v přestrojení za ženu navštěvoval a toužil po ní. Později z ní učinil svou metresu.

Za poznamenání stojí také rozhovory mezi nic netušící Anežkou a Marií z Lichtenburka (král). Král (Marie) se Anežce svěřoval (a) se svými pocity, ta z jeho (jejích) slov vyvodila, že musí mít Marie krále ráda. „*Mluvíš o něm vždycky moc krásně.(...) Český král! Musí být strašně moudrý, když nikdy neválčí.*“¹⁰⁴ Říká Anežka. Král ji na to odpovídá: „*Je moudrý? Bodejť ne. Má druhý mozek místo srdce.*“¹⁰⁵ Těmito slovy uvažoval král sám o sobě převlečen za Marii. Ale Ludmila Vaňková jde ještě dál. Díky svému ženskému vzhledu využil král přestrojení také na dvoře svého nepřítele Albrechta Habsburského, když se jako sličná panna Colonna dostal až k římskému králi, kde se tímto způsobem dozvěděl o tajném jednání Albrechta s francouzským králem Filipem.

Jaký tedy vlastně byl v podání spisovatelky? „*Naučil jsem se užívat hlavy místo meče. Je to užitečnější.*“¹⁰⁶ Jak vyplývá z těchto slov, držela se autorka historických poznatků a vtiskla Václavovi nepopiratelnou ctnost – moudrost. „*Počestnost není má nejsilnější stránka,(...) ale dobré skutky pášu rád. Zvláště když z nich mám prospěch.*“¹⁰⁷ I

¹⁰⁴ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 106

¹⁰⁵ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 107

¹⁰⁶ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 56

¹⁰⁷ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 56

jeho sexuální náruživost je historicky doložena, ale autorka čtenáři vykresluje spíše požitkáře myslícího více na něžné pohlaví, než na své panovnické povinnosti. *„Kdo jsem, že si dělám jen, co se mi zlíbí? Proč tedy držím trůn slávy, když mi záleží víc na rozkoši milostné noci než na nejsamozřejmější povinnosti krále? Jak chci vládnout jiným, když nevládnou ani sám sobě? Jsem slaboch, ano.“*¹⁰⁸ Je také možné panovníkovu sexuální náruživost spojovat s tuberkulózou, která ho už delší dobu sužovala, *neboť mezi vedlejší účinky tuberkulózy zvýšená sexuální náruživost náleží.*¹⁰⁹ Ctižádostivý zcela jistě také byl, ale do jaké míry, to můžeme jen spekulovat. *„Zase ta stará písnička, co? Příliš mocný. Příliš nebezpečný. Myslel jsem, že se to týká jen hrdinů, jako byl můj otec. (...) Zase je strach z řevu českého lva. I když pod baldachýnem sedí takové nedochůdce jako já.“*¹¹⁰ *„Jsem zvyklý mít, co chci.“*¹¹¹ Díky Václavově diplomatickému umu si i Albrecht Habsburský začínal uvědomovat velikost českého krále: *„Nikdy se nikdo nebál Václava. A vida. Posazuje a shazuje římské krále z trůnu jako figurky na šachovnici.“*¹¹² A díky své ctižádosti dokázal veliké věci. Se vši „skromností“ uvažoval: *„Pasuje se po korunovaci a před bitvou. Já bitvy nevedu. Takže se musím dát častěji korunovat.“*¹¹³ V každém případě se autorka románu nesnažila krále Václava nijak idealizovat. Zobrazila ho se všemi jeho slabostmi a nedokonalostmi. Některým z nich přidala na intenzitě a barvitosti, ale na druhou stranu neopomněla ani jeho panovnické zásluhy.

Jak vypadal Václav II., se dozvídáme od Florent'ana, který tvrdil, že krále viděl na vlastní oči: *„byl obdivuhodné, něžné krásy“*¹¹⁴ a pravděpodobně střední postavy, štíhlý s ženskými rysy.¹¹⁵ V představách L. Vaňkové byl výrazně malé postavy, která chvílemi působila až groteskně. *„Boleslav se musel sklonit, jakoby mluvil s dítětem. Chvíli to vypadalo, že ho vezme na ruku, aby líp slyšel.“*¹¹⁶ Zdá se, že spisovatelka chtěla udělat z krále spíše ženu, jak jeho vzhledem, tak jeho hypersenzitivitou. Nasvědčuje tomu také králova obliba v přestrojování se za ženu (a že v tom byl velice úspěšný – nikdo nenabyl o jeho ženskosti pochybnosti). V této souvislosti bych také uvedla pohled jeho sestry Anežky. Hrdá Anežka Přemyslovna nemohla přenést přes srdce, že se Václav nebude

¹⁰⁸ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 297

¹⁰⁹ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 230

¹¹⁰ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 112

¹¹¹ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 116

¹¹² Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 247

¹¹³ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 266

¹¹⁴ Josef Šusta, *Dvě knihy českých dějin. Přemyslovci a jejich dědictví*. Praha 2001, s. 109

¹¹⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 223

¹¹⁶ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 62

ucházet o trůn římského krále a nelichotivě pronesla k svému bratrovi: „Proč jsem se nenarodila jako muž? (...) Byl bys druhorozený a mohl se stát mnichem. Stejně ke klášterům tíhneš víc než k trůnu. Stačí se na tebe podívat.“¹¹⁷

V románu má čtenář možnost poznat krále nejen jako ctižádostivého, ale také jako panovníka znajícího své meze. Velice dobře si uvědomoval, že je mocný a svou kandidaturou na římského krále by mohl být pro říšské kurfiřty nepřijatelný. Zato ale hodlal svého postavení využít k tomu, aby sám určil, koho na římský trůn posadí. Vedle světského panovníka poznáváme také krále – mnicha. Jeden kající moment využila autorka ze Zbraslavské kroniky: „V tom tedy vření svých myšlenek rozčilen jsem vstal a zanechav za sebou všechny, zavřel jsem dveře a vstoupil sám do ložnice a přiložil hořící svíci, kterou jsem si přinesl, k obnaženým lýtkům...“¹¹⁸ Tento úryvek z kroniky bývá oblíbeným doplněním o Václavově zbožnosti v mnoha historických románech.

Zajímavá je také postava Dalimila, autora známé české kroniky, která nese právě jeho jméno. Autorka v doslovu zmiňuje problémy s autorizací této kroniky i okolnostmi jejího vzniku, ale pro svůj ustálený název ponechala kronikáři jméno Dalimil, aby čtenáře nemátla. Je známo, že autor musel být vzdělaný člověk, snad duchovní (nebo duchovní s nižším svěcením), či šlechtic. Toho se autorka držela. Jen je zajímavé, že spojila Dalimila právě s vládou Václava II. Víme, že kronika vznikla na rozhraní prvního a druhého desetiletí 14. století¹¹⁹, tedy až po smrti krále Václava. Samozřejmě to nevylučuje možnost, že se nemohli s panovníkem setkat. Vzhledem k tomu, že toho víme příliš málo o jejím autorovi, stává se románový Dalimil pouhou představou, jednou z mnoha. Autorka popisuje Dalimila jako udatného rytíře, vzdělaného šlechtice s nižším svěcením. Za dob Braniborů v Čechách přišel o svůj majetek a tím se u něho začala rodit nenávist k Němcům, potažmo k českému králi. Jak napovídá úryvek z knihy: „Já píšu královské listiny a zuřím, když je slyším veršovat po německu nebo latinsky. Náš král už česky možná ani neumí.“¹²⁰ Dalimil znám svým vlastenectvím kritizoval převládající německý jazyk na dvoře českého krále. Svou nechuť ke všemu německému vyjadřuje ve své kronice perem Ludmily Vaňkové: „Neměl asi všech pět pohromadě, že Němce nechal mluvit ve své radě. Zmámeně poslouchal, spoléhal jen na ni a nechtěl slyšet žádné varování.“¹²¹ Tady Dalimil

¹¹⁷ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 147

¹¹⁸ *Zbraslavská kronika*, s. 143

¹¹⁹ *Kronika tak řečeného Dalimila*, s. 5

¹²⁰ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 46

¹²¹ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 430

opět naráží na cizince převážně německého původu zastupující významné úřednické postavení – například postavení podkomořího, jímž byl Purkart Magdeburský.

Podkomoří je *stále v osobním doteku s králem, stává se především vlivným členem jeho důvěrné rady a jaksi jeho pravou rukou.*¹²² Podkomoří je také vrchním soudcem a má na starosti finanční správu země. A proč král svěřoval tak velkou moc do rukou cizinců? Nejlepší odpovědí by mohl být osud dvou podkomořích domácího původu. *Zbislav z Třebouně roku 1291 a Tas z Vizmburka roku 1304 zahynuli rukou vražednou, protože zneužívali úřadu k nespravedlivému vydírání.*¹²³ O důvodu, proč si král vybíral do nejvyššího úřadu cizince, se autorka nezmiňuje. Nechává pouze kriticky promlouvat Dalimila bez bližšího vysvětlení. Obsazení cizinců, kteří nemají v zemi žádné známé a svůj vliv odvozují pouze od krále, je činí na králi mnohem závislejším a zneužití pravomoci je u nich mnohem méně pravděpodobné.

K Dalimilovi bych ještě chtěla poznamenat, že se spolu s Jindřichem z Lipé postavil na obranu Kutné Hory proti útoku Albrechta Habsburského. V tuto chvíli už je z něho Pan z Jestřebí – titul získal od krále. Po vítězství nad Habsburkem v Kutné Hoře se usazuje na získaném hradě Jestřebí s Anežkou – bývalou královou milenkou. Zde také končí jeho příběh. Dalimil byl postavou více než kladnou. Zdobily ho všechny rytířské ctnosti od pomoci chudým, nemocným a vdovám až po hrdinského reka, jenž se postavil všem nepřátelům a ze všech šarvátek odcházel jako vítěz. Z některých bitev ho spíš odnášeli na nosítkách v posledním tažení, ale vždycky unikl smrti díky Anežčině dokonalé znalosti anatomie. Zde se opět objevují prvky nonsensu. Oproti Václavovi II. je tato postava dokonale idealizovaná a působí nepřírozeně románově.

Anežka – románová i reálná královská milenka. Co víme o královské metrese, která nebyla pouze potěšením krále, ale také vyslankyně a diplomatka. „...o její dvornosti štýrský veršovec mluví se zřejmým zájmem a nadšením, kresle její obraz jako vzor maitressy královské, nejen tělem nýbrž i dary ducha panovníka ovládající.“¹²⁴ Byla to žena krásná, přitažlivá, duchaplná a kultivovaná.¹²⁵ Těchto několik málo slov o královské milostnici se dozvídáme od Štýrského kronikáře. Bylo-li tomu skutečně tak, se můžeme jen domnívat. Ludmila Vaňková spojila Anežku s Paní z Chvalovic - bývalou harapannou. Od

¹²² Josef Šusta, *Dvě knihy českých dějin. Přemyslovci a jejich dědictví*. Praha 2001, s. 252

¹²³ Tamtéž, s. 251

¹²⁴ Tamtéž, s. 119

¹²⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 202

dětství ji učil Dalimil číst a psát, což pro ženu tehdejší doby bylo zcela neobvyklé až nedůstojné. V průběhu vyprávění se do sebe zamilují a na konci spolu zakládají rodinu. Autorka tak spojuje osudy dvou reálně existujících, ale spolu nijak nesouvisejících osobností. Jak sama autorka píše, rozhodla se tak, aby příběh nekomplikovala a nevytvářela zbytečně mnoho dějových linií.

Anna z Valdeka byla románovou ženou Jindřicha z Lipé. Podle Zbraslavské kroniky byla však Jindřichovou chotí Anežka z Blankenheimu. O jeho ženě a vůbec o osobě Jindřicha z Lipé toho kroniky té doby moc neprozrazují. Ve Zbraslavské i Dalimilově kronice se o Jindřichovi dozvídáme v souvislosti s obranou Kutné Hory. V pozdějších letech za vlády Jana Lucemburského zastával úřad podkomořího a moravského zemského hejtmana. Až do své smrti roku 1329 byl vládcem na Moravě.¹²⁶ A jak vykreslila spisovatelka Jindřicha z Lipé?

Víme, že Jindřicha z Lipé neměla zrovna v lásce *královna Eliška Přemyslovna, mezi jinými i proto, že se úzce sblížil s její sokyní, královnou-vdovou Eliškou Rejčkou*.¹²⁷ Nelibost těchto dvou královen spisovatelka vylíčila barvitě, když například Eliška urážela Richenzu těmito slovy: „*Rejčka, Rejčka marně honí bejčka*.“¹²⁸ A nejinak tomu bylo i obráceně. O budoucím nelegitimním svazku Jindřicha z Lipé a Elišky Rejčky se sice spisovatelka nezmiňuje, ale naznačuje určitou Jindřichu náklonnost k mladičké Piastovně. Avšak ani pozorný čtenář z této náklonnosti nemůže vyvozovat žádné závěry, jelikož románový Jindřich pociťoval náklonnost téměř ke všem ženám.

Ze Zbraslavské kroniky se autorka nechala inspirovat příběhem Jana Vlka. Tas z Vizmburka zastával úřad komorníka a v touze po majetku okradl Jana o panství. Jan se Tasovi pomstil tím, že mu vrazil nůž do srdce, tak to líčí Zbraslavská kronika.¹²⁹ Autorka doplňuje tuto epizodu a propojuje osud Jana, utíkajícího před spravedlností, s osudem Anežky (milenky krále) tím, že z nich učinila sourozence, jež o své existenci neměli tušení.

Ludmila Vaňková zcela jistě vycházela ze Zbraslavské a Dalimilovy kroniky. Ze Zbraslavské kroniky použila, mimo jiné, například příběh Jana Vlka. Z Dalimilovy kroniky citovala některé protiněmecky laděné verše, nebo převzala příběh o Janu z Michalovic – nepřemožitelném turnajníkovi. Pravděpodobně čerpala i z jiné primární literatury, jelikož

¹²⁶ J. Mezník, *Lucemburská Morava*, Praha 1999, s. 28

¹²⁷ Tamtéž, s. 22

¹²⁸ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 310

¹²⁹ *Zbraslavská kronika*, s. 124

v doslovu citovala úryvek z dopisu jistého Florent'ana, který údajně viděl krále osobně. Dále pak citovala také Štýrského kronikáře zmiňujícího se o králově metrese. Autorka musela vycházet též ze sekundární literatury, čemuž nasvědčuje dobrá znalost dobových poměrů, znalost vztahů mezi historickými osobnostmi a znalost o problematice autorství tzv. Dalimilovy kroniky. Je patrné, že autorka načerpala mnoho informací. Ty pak zpracovala dosti neobvykle. Václav II. převlékající se za ženu, nebo románek Anežky a Dalimila končící happyendem je už hodně vzdálená podoba reálného života. Sama však uvádí jako zajímavost v závěru knihy, že po dopsání knihy se vydala do Kutné Hory a hledala místo, kde by se mohla nacházet Krčma u Kurvymátere. Místo našla v ulici s názvem Libušina (přesně podle románového jména majitelky tohoto nevěstince) a k tomu poznamenává: „...*podobné náhody – a že jich už bylo, kdy se mi dodatečné poznání krylo s tím, co jsem napsala už dřív – ve mně vždycky budí temné podezření, že jsem si možná nevymyslela vůbec nic.*“¹³⁰

Mezi běžnými čtenáři je kniha hodnocena velice pozitivně. Ke knize se objevují většinou komentáře tohoto typu: „*Další z naprosto úžasných knih od L. Vaňkové. Tyto knihy by děti měly číst už na základce souběžně s výukou dějepisu.... Určitě by je víc bavit.*“¹³¹ Román je čtivý a napínavý. Díky velkému množství dialogů, románků a neustálých akcí udržuje čtenáře v napětí a nechává ho osudy hrdinů prožívat s nimi. Román je však více zaměřen na ženské čtenářky, než na mužského čtenáře. Mezi kladné hodnocení románu patří také historická věrnost době, postavám - tedy pouze těm, o kterých se dozvídáme z historiografie.

Vzhledem k tomu, že si autorka vybrala za hrdiny postavy, o kterých víme jen hodně málo, je těžké hodnotit, na kolik se mýlila a na kolik je vykreslila reálně. Můžeme však hodnotit její způsob zpracování historické látky. Až příliš mnoho momentů je zobrazeno nereálně. Jako kdyby chtěla autorka vytvořit svůj středověký svět pro holčičky, které čekají na prince na bílém koni. Vykresluje nám ženy většinou jako moudré, vzdělané, schopné hospodařit samy na sebe. Muži jsou rytířští, a snadno podlehnou ženské kráse. Václav je hypersenzitivní, s láskyplným srdcem a s touhou převlékat se do ženských šatů. Středověk je už mnoho let za námi, těžko říct, jak se věci přesně odehrávaly, lidé a celý

¹³⁰ Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*, Praha 2012, s. 440

¹³¹ VAL. *Žebrák se stříbrnou holí*. In: *DatabázeKnih.cz* [online]. 23.2.2012 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/kral-a-ruze-zebrak-se-stribrnou-holi-22391>

svět byl jiný než dnes. Těžko posuzovat dnešníma očima, můžeme však posuzovat také rozumem.

Jiří Hanibal

Prozaik, filmový režisér a scénárista se narodil 18. února v roce 1929 v Táboře, kde také odmaturoval na reálném gymnáziu. Poté vystudoval režii na FAMU v Praze. Už během studií natočil řadu filmů, například: *Dárci života*, *Než loutky oživnou*, a další. Od roku 1960 pracoval ve Filmovém studiu Barrandov, kde natočil 25 celovečerních filmů. Mezi nejznámější patří: *Všude žijí lidé* (za tento film získal cenu Mezinárodní federace filmového tisku FIPRESCI v San Sebastianu roku 1961), *Dědeček*, *Kylián a já* (získal Stříbrnou Minervu a zvláštní uznání Mezinárodního centra pro literaturu a film CIDALS v Benátkách roku 1967).¹³²

V roce 1975 vyšla jeho knižní prvotina a od té doby publikoval už několik románů a novel. Jeho prozaické dílo se větví do tří okruhů:

1. Okruh – psychologizující příběhy – *Když pláče les*, proměna české společnosti v dílech - *Konec časů medových*, *Život s chutí cyankáli*, a další.

2. Okruh – historické romány – *Úděl královský*, a historický román o životě jednoho z největších českých velmožů – Jindřichovi z Lipé – *Velmož tří králů*. I v těchto románech se autor soustřeďuje na „psychologické motivace jednání a mravní zásady hrdinů, kteří se často ocitají v situaci, kdy musí volit mezi svými osobními city a preferencemi na jedné straně a státními zájmy, ale i společenskou konvencí a striktní dobovou etiketou na straně druhé.“¹³³

3. Okruh – problematika vztahů Čechů a sudetských Němců – *Návštěva* a rozsáhlý román *S pečeti viny*.¹³⁴

¹³² Vlašínová, D. Jiří Hanibal. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 31.3.2008) [cit. 2013-04-01]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1234&hl=ji%C5%99%C3%AD+hanibal+>

¹³³ Vlašínová, D. Jiří Hanibal. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 31.3.2008) [cit. 2013-04-01]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1234&hl=ji%C5%99%C3%AD+hanibal+>

¹³⁴ Vlašínová, D. Jiří Hanibal. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 31.3.2008) [cit. 2013-04-01]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1234&hl=ji%C5%99%C3%AD+hanibal+>

Úděl královský

Šesti set stránkový román vydaný v roce 2007 je koncipován do tří částí – (první část je bez názvu), *Královská léčka* a *Opona padá*, z toho každá část obsahuje několik kapitol. Kniha začíná příjezdem dvanáctiletého Václava z Branibor do svých rodných Čech. Mohli bychom tedy říci, že se věnuje období od Václavových dvanácti let (tedy od roku 1283), ale autor se pomocí princových vzpomínek vrací ještě dál do minulosti. Mladičkový král často vzpomíná na pětileté vězení ve Špandavě, na svou matku, na vězení na Bezdězu a na další okamžiky svého dětství. Autor se zaměřil na život Václava už od jeho sedmi let, kdy zemřel jeho slavný otec Přemysl na Moravském poli v roce 1278. Vyprávění o Václavu II. nás dovede až na úplný konec jeho života. „Král český a polský, Václav II., vydechl naposledy... Jeho osud byl naplněn...“¹³⁵ Celá obsáhlá kniha líčí život předposledního Přemyslovce od roku 1278 do roku 1305. Autor se věnuje jak milostným románkům a politickým intrikám, tak se také zaměřuje na diplomatickou politiku Václava II. související se získáním Polské a Uherské koruny.

První část knihy se věnuje dětství krále Václava, jeho příjezdu do Čech, setkání s matkou a Závišem z Falkenštejna na Hradci na Opavsku a jejich následný odjezd do Prahy. Druhá část – *Královská léčka*, jak napovídá samotný název, líčí králův obrat a jeho změnu postoje k Závišovi. V této části je Václavovi už 16 let, autor se přesouvá o 4 roky dál, ale ve Václavových vzpomínkách se stejně vrací do doby, kdy ještě žila jeho matka a kdy došlo v Chebu k prvnímu manželskému styku s Gutou. Mimo jiné v této části líčí také královny radovánky s lehkými ženami. Ale stěžejním momentem této části je postupné zničení Záviše z Falkenštejna. K čemuž přispělo několik faktorů: příjezd královny Guty do Prahy a odjezd Záviše do Uher. Guta přijíždí se dvěma hlavními úkoly: zbavit Záviše vlivu na Václava a přimět krále, aby se zřekl nároků na alpské země – ty měl nyní v držení Rudolfův syn Albrecht. Třetí část - *Opona padá* je opět svým názvem výstižná. Věnuje se úplnému závěru králova života. Než ale dojde ke skonu krále Českého a Polského, seznamuje nás autor s politickými událostmi souvisejícími se získáním Polské, a následně na krátkou dobu, také Uherské koruny pro svého syna Václava. Tato poslední část je věnovaná všem úspěchům (vznik horního zákoníku, pražského groše) a neúspěchům (pokus o založení univerzity) českého krále. Jedná se o období samostatné vlády Václava II.

¹³⁵ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 603

Jiří Hanibal si zvolil za svého vypravěče samotného krále Václava. Z počátku vypráví chronologicky, v dalších kapitolách už převážně retrospektivně, když se ve svých vzpomínkách vrací do dětství, nebo na smrtelném loži vzpomíná na vše minulé. Pomocí první osoby popisuje své pocity a nálady a čtenář má pocit, jakoby četl králův deník. Díky této narační metodě čtenář poznává Václavovu povahu, duši, zná jeho myšlenky a dokáže se vcítit nejen do postavy českého krále, ale také do samotné doby středověku třináctého století. Kromě vypravěče v podobě krále se objevuje také vyprávění v třetí osobě a to na místech, kde nemohl být přítomen král osobně. Jako třeba jednání Kunhuty s Rudolfem Habsburským, rozhovory Kunhuty se Závišem, rozhovory královských radních apod.

Román o Václavovi II. je propleten vášnivými city, diplomatickými intrikami a touhou po lásce. Vyskytují se v něm historické postavy i postavy vymyšlené. Svým jazykem a formou je román velice blízký současnému čtenáři. I tím, že autor zvolil zajímavé momenty v životě Václava, je román čtivý a napínavý. Jako příklad bych uvedla jeho strach z koček. Zbraslavská kronika komentuje Václavovo zvláštní chování těmito slovy: „z jakéhosi zvyku se hrozil pohledu na kočky a zvuku jejich mňoukání.“¹³⁶ Více se k tomu nevyjadřuje. Jiří Hanibal tento moment pojal svým způsobem: „*Snad bych pokračoval dále, kdyby se neozvaly ty hrůzné skřeky, při kterých mi naskakovala husí kůže, ježily se mi chlupy po celém těle a srdce se mi svíralo hrůzou, kterou jsem nedokázal ovládnout. Vtiskl jsem se vyděšeně do koutku trůnu, má jistota byla rázem ta tam jako mávnutím kouzelného proutku, těkal jsem očima po mužích, kteří mě obklopovali, sledovali udiveně mé počínání a vyděšeně jsem se ptal vyschlým hrdlem: „Slyšeli jste?! Co to bylo?!“ Zdislav z Lemberka pokrčil rameny: „Jenom kočky, králi, prohánějí se tu...“*¹³⁷

Všechny tyto faktory činí román přitažlivý, ale na úkor věrohodnosti. Duševní pochody krále, jeho myšlenky, reakce jsou pouhým výplodem autorovy fantazie. Psychologie všech postav je autorova práce – ten oživuje legendy a mýty, které okolo těchto historických postav vznikly. Celý román je pojatý dost subjektivně, emotivně a tudíž je pro čtenáře pouhou hrubou představou historické zkušenosti. Už samotné rysy a povahy některých postav jsou výplodem autorovy fantazie.

Například postava Záviše z Falkenštejna je čtenáři předkládána jako převážně kladný hrdina, který horoucně miluje svou ženu Kunhutu, svého nevlastního syna Václava

¹³⁶ Zbraslavská kronika, s. 51

¹³⁷ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 35

a jde mu o jejich blaho, samozřejmě také o blaho své, to ale není příliš markantní. Nepřirozeně působí i románek mezi Kunhutou a Závišem. Kunhuta naprosto propadla Závišově vášni a oba celou dobu vystupovali jako zamilované hrdličky: „*Kolikrát se ptám, zdali tomu všemu chtěl osud...jestli snad Bůh...či Satan...V lásce není nic d'ábelského, zavrtěl hlavou Záviš. Muselo se to stát, muselo to být...že jsme našli jeden druhého...Ty mě a já tebe!*“¹³⁸ V rozhovoru Kunhuty a Václava je její chvála k Závišovi přehnaná: „*Říkají o něm, že je to čaroděj, který je ve spojení s d'ablem...*“ *Matka se mým slovům bezstarostně zasmála: „Ti, co to o něm říkají, mu nesahají ani po kotníky! Záviš je mimořádný člověk, krásný a statečný, který dokáže neuvěřitelné věci.*“¹³⁹ Autor s největší pravděpodobností vycházel ze Zbraslavské kroniky, která Záviše líčí jako d'ábla, jenž očaroval i královnu Kunhutu. „*Dábel tedy, horlivý podněcovatel špatných úmyslů, pomohl svým klamem otravné rozkoši obou a jako lstivý kuplíř způsobil, aby se dokonal mezi královnou a Závišem styk nedovoleného sňatku.*“¹⁴⁰ Odtud tedy ta přehnaná heroizace Závišovi osobnosti. Vedle jeho nezištné lásky čtenář poznává také Závišovu druhou stránku – ctižádost: „*Nejlépe znal svou ctižádostivou povahu, touhu po moci, teď když ji ochutnal, zatoužil po ještě větším soustu, vždyť jak se říká, s jídlem roste chuť...Pochybné stránky své povahy nevěšel nikomu na nos, ani se jimi nechlubil, ale sám si také nic nenamlouval.*“¹⁴¹ Přesto v posledních hodinách svého života vystupuje Záviš jako nevinný a všechny jeho činy byly nezištné.

Autorovým záměrem nebyla co nejpřesnější historická věrohodnost. Krom historických faktů se snažil také vykreslit psychologii jednotlivých postav. Hrdinové se vyvíjejí, mění se pod vlivem času, okolností a zkušeností. Zajímavě je vykreslená postava Václava II.

Mladičkový Václav II. je plachý, ustrašený a nejistý a jen vzdáleně se podobá majestátnosti svého otce. Ve svých dvanácti letech se ještě zdaleka nepodobá králi, jeho myšlení je ještě stále dětské. Krom toho, že se bojí koček, ve kterých vidí Satana, bouřek, které jsou trestem Božím, většinu času myslí na svou matku, touží být v její blízkosti, touží po mateřské lásce, po objetí. Nedlouho po svém příjezdu do Čech si ale začíná uvědomovat, že dochází ke změně: „*Ano, králi...Ještě nedávno mi říkala jen můj pane, o něco dříve Václave a před léty dokonce můj hošíčku...Nyní mě tedy oslovila jako krále.*“

¹³⁸ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 90

¹³⁹ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 150

¹⁴⁰ *Zbraslavská kronika*, s. 52

¹⁴¹ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 262

*Polichotilo mi to a nijak jsem se tomu nebránil.*¹⁴² Vývoj postavy se mění také ve vztahu k Závišovi: „*Jsem král, jsem král, opakoval jsem si v duchu...a měl bych vládnout sám...Taková slova byla na mou duši přímo balzámem.*“¹⁴³ K tomuto bych ještě uvedla jeden citát: „*Je to znát na každém jeho kroku, že je samostatnější, dokáže hájit – mnohdy až se zbytečnou urputností – svůj názor...*“¹⁴⁴ Všimá si pan ze Šternberka změny v králově jednání. Vývoj hrdiny je nejzřetelnější hlavně v třetí části. Zde je vidět jak se král Václav změnil z ustrašeného malého chlapce v moudrého, ctižádostivého a velikého panovníka. Příkladem budiž Václavova slova svému synovi: „*Bud' pamětliv ctností, které by měly zdobit krále. Je to skromnost...nevyvyšuj se nad své okolí...Bud' spravedlivý ke svým poddaným...Při svém rozhodování se vyvaruj ukvapenosti.*“¹⁴⁵ Nebo „*Někdy je třeba obětovat věci méně významné, abys získal ty významnější...*“ „*jaké to, otče, jsou?!*“ „*Klid a mír v zemi, blaho těch, kteří tu žijí!*“¹⁴⁶ Dobrý stav království - měl být největším zájmem středověkého panovníka.

Vývoj je dost výrazný a dodává dynamiku, bohužel ale v této souvislosti nemůžeme mluvit o historických faktech. Všechny projevy a myšlenky jsou pouhou fabulí. Autor se také neopomenul zmínit o dobré králově paměti a o znalosti čtení (psát samozřejmě neuměl a jak sám prohlásil slovy Jiřího Hanibala: „*k čemu by mi pak byli písaři?*“¹⁴⁷), jen je poněkud zarážející, že uměli číst skoro všichni jeho hrdinové – Kunhuta, Záviš, atd. Václav byl podle historiků hypersenzitivní, i proto je zde tato jeho vlastnost zvýrazňována. Nerad se zúčastňoval poprav, neměl rád bitvy a nerad lovil zvířata.

Co se týče historických nepřesností, objevila jsem v knize několik momentů. Nejbližšími Václavovými rádci byli Purkart z Janovic a biskup Tobiáš z Bechyně. Purkart je zde spíše negativní postavou, která brání příjezdu Kunhuty a Záviše na Hrad a to z čistě osobních nesympatií. Poté, co se Purkart z Janovic vyslovil královně Kunhutě a byl hrubě odmítnut, se v něm začala rodit nenávist, jak ke Kunhutě, tak hlavně k Závišovi. Tento okamžik je autorovou smyšlenkou, která vyvažuje výbušnost a nenávist Purkarta s vyrovnaností a pochopením biskupa Tobiáše. Ten, jako jeden z mála královských rádců,

¹⁴² Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 44

¹⁴³ Tamtéž, s. 239

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 310

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 557

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 601

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 334

vidí ve Václavovi budoucího velkého panovníka: „*Nejsem si jist, má-li v sobě velikost Přemysla Otakara...*“ „*Nechtěj ho srovnávat s Přemyslem Otakarem,*“ zavrtěl Tobiáš hlavou. *Purkartova slova se mu opravdu nezdála vhodná. „Václav je prostě jiný, ale to ještě neznamena, že musí být menším králem než jeho otec! Kdoví, jestli z něj nebude jednou vychytralý diplomat a obratný státník...*“¹⁴⁸ Václav byl v mnohých očích slabý a málo rytířský, ale dokázal na sebe upozornit svým intelektem a prozíravostí.

Ješek ze Šternberka – Údajný syn pana Jana ze Šternberka byl královým přítelem a průvodcem světem temných pražských ulic. Tato postava krále v jeho mladistvých letech, často doprovází a je mu věrným společníkem. Po smrti své matky se Václav obracel právě k Ješkovi: „*prosím tě, neodcházej...komu jinému se mám svěřit?!*“¹⁴⁹ Později byl Ješek pro krále pouze dobrým společníkem při výletech za pomíjivým milováním. Ve skutečnosti opravdu zaujímal Šternberkové významné postavení v době samostatné vlády Václava II., ale postava Ješka je v tomto díle postavou fiktivní. Není známo, že by se osoba tohoto jména vyskytovala po Václavově boku.

Zajímavý je také moment odjezdu Závíše do Uher za jeho nevěstou Alžbětou. Odjíždí pod záminkou získání uherského krále Ladislava na svou stranu - proti Rudolfovi Habsburskému. České země by tak mohly znovu dobýt alpské území – Korutany, Štýrsko. V době jeho nepřítomnosti však královská rada přesvědčí Václava, že Závíš tímto svým krokem chce pouze posílit svou moc proti němu. Tak líčí i Zbraslavská kronika: „*Závíš strojí tajné úklady nejen jeho životu, nýbrž i prospěchu království.*“¹⁵⁰ Jaký byl skutečný záměr Závíše, není zcela jednoznačné – mohla to být jeho pýcha a touha po moci, nebo byl opravdu přesvědčený, že se může postavit na odpor Rudolfovi s podporou nevyzpytatelného Kumána a dobýt zpět alpské země? Tato otázka stále ještě čeká na své vysvětlení.

Spornou roli hraje také Jindřich IV. Vratislavský vévoda. V románu se spojuje s Vítkovci, kteří mu nabízejí českou korunu – přesně tak je to také popisováno ve Zbraslavské kronice. „*obrátili se na Jindřicha, vévodu vratislavského, přijmím Spravedlivého, a slíbili mu, že mu bez obtíží poddají království České*“¹⁵¹ Na druhou stranu se mezi historiky objevuje i jiný názor. „*novější literatura, prezentovaná Liborem Janem,*

¹⁴⁸ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 140

¹⁴⁹ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 205

¹⁵⁰ *Zbraslavská kronika*, s. 60

¹⁵¹ *Zbraslavská kronika*, s. 66

odmítá myšlenku koalice mezi Vítkovci, vévodou Jindřichem IV. Vratislavským a uherským králem Ladislavem IV. Jako nevěrohodnou, i když nevyklučuje, že Závišovi příbuzní mohli hledat v cizině ve prospěch svého zajatého předáka kontakty.¹⁵²

Sňatek s Gutou Habsburskou je v knize popisován spíše jako nešťastný. Mezi manželi dochází k neustálým hádkám (převážně kvůli Závišovi), Guta je k Václavovi chladná. „Každý z nás musel přinést své oběti! Mé manželství s Gutou nebylo ničím jiným!“¹⁵³ Na jiném místě v románu se Václav vyjadřuje k jejich vztahu slovy: „Mé manželství s Gutou se dalo označit jakkoliv jenom ne jako harmonické.“¹⁵⁴ Ale i jejich vztah se v románu mění a vyvíjí. V době jejich královské korunovace k sobě najdou společnou cestu, bohužel ne na dlouho. Vzájemnou cestu pochopení jim přetrhá Gutina smrt. Jaký byl skutečný vztah mezi manželi, není zcela jednoznačné. Názory se různí, jak mezi historiky, tak mezi literáty. Historička Kateřina Charvátová je tohoto názoru: „Soužití Václava II. s Gutou Habsburskou představovalo zřejmě harmonický svazek, požehnaný nejen četným potomstvem, ale snad i vzájemným porozuměním. Citové pouto mezi manželi ve středověku, nota bene mezi manželi z královských kruhů, bývalo velmi vzácné.“¹⁵⁵

Závišova smrt je dodnes zahalena nejasnostmi. Spekuluje se o tom, co si myslel sám král a proč jednal vůči Závišovi tak zrádně. Král věděl, že se Záviš nevzdá své moci dobrovolně. Románový Záviš se nezdá být lačný po královském trůnu, jeví se naprosto nevinně. Nechtěl královu smrt, jeho odjezd do Uher byl nezištný, jen s úmyslem získat zpět alpské země. Události okolo Závišovy smrti probíhají přibližně tak, jak je nám známo z historiografie, jeden okamžik je přeci jen autorovou fantazií. Když vlekl vojenský oddíl v čele s Mikulášem Opavským Falkenštejna od hradu k hradu a vyžadoval vydání královských hradů, zastavil se také v klášteře Zlatá koruna. Místní opat nabídl Závišovi odpuštění trestu smrti, ale pod podmínkou přiznání, že toužil po trůnu a chtěl se prohlásit králem. Záviš veškerá obvinění s hrdostí odmítl. Necht' zemře, ale odmítá přiznat křivá obvinění. V zápětí se dozvídá, že mu tuto velkorysou nabídku předložil sám král. Klášter Zlatá koruna byl symbolem přátelství mezi Závišem a Václavem. Dříve spolu klášter navštívili a Václav na tento okamžik vzpomínal. Je to moment, který autor záměrně použil, aby vynikla napjatá situace, ve které se nacházel jak král, tak Záviš. Král stále váhal nad Závišovou vinou a snažil se utvrzovat se o správnosti svého jednání. Jeho vztah k Závišovi

¹⁵² Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 109

¹⁵³ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 417

¹⁵⁴ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 377

¹⁵⁵ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 164

byl živý i po mnoha letech. Ve Vzpomínku na vítězství nad zrádnou a úkladnou smrtí, připravovanou svým otčímem, nechal Václav postavit cisterciácký klášter na Zbraslavi, přesně tak, jak o tom píše Zbraslavská kronika.

První politická událost v této knize je spojena s osobou Kazimíra Bytomského – slezský kníže, který dal českému králi v léno část Horního Slezska. To byl počátek expanze do Polska. V souvislosti s Polskem je nutné také zmínit osobu Bernarda z Kamenice, který v knize vystupuje jako dobrý znalec poměrů v Polsku a místního podsvětí, ale o jeho postavení se nic bližšího nedozvídáme. Ve skutečnosti se jednalo o probošta a od roku 1276 také děkana míšeňské kapituly, který působil na dvoře slezského vévody Jindřicha III., poté u Oty V. Braniborského a než odešel do služeb Václavových, působil na dvoře Jindřicha IV. Vratislavského do jeho smrti roku 1290.¹⁵⁶ V románu se postava Bernarda z Kamenice objevuje na dvoře krále Václava už daleko dříve, ještě před smrtí Jindřicha Vratislavského. Dokonce přináší českému králi zprávy od Jindřichova dvora. Přes tuto časovou nepřesnost sehrál Bernard významnou roli, jak v příběhu Jiřího Hanibala, tak v historii.

Politické události v Polsku začaly nabírat na intenzitě po náhlé smrti Jindřicha IV. Rudolf I. daroval Václavovi listinu, která zajišťovala českému králi nárok na Jindřichovy země. Ve skutečnosti nad tímto územím začal vládnout Přemysl Velkopolský – Krakovsko a Jindřich Hlohovský – Vratislav. Vladislav Lokýtek opanoval Sandoměřsko, proti němu se Václav zajistil spojením s Boleslavem Mazovským. Svou sestru Kunhutu žijící dosud v klášteře oddal právě s pánem vládnoucím v Mazovsku. Celá tato událost způsobila skandál. V románu se však papež Bonifác vyjadřuje k celé události neurčitě. Ani nevyslovil svůj souhlas, ani zatím neprotestoval. V souvislosti se sňatkem Kunhuty a Bolka nemůže být řeč o papeži Bonifácovi. Ten se stal papežem až v roce 1294 a svatba se odehrála dva roky předtím. Papežské požehnání jim mohl udělit papež Mikuláš IV. Dle historiků nebyl odchod Kunhuty z kláštera touhou po světském životě, ale s největší pravděpodobností pouze splnění rozkazu jejího bratra Václava. Jiří Hanibal nechává promlouvat Kunhutu: „*Co tě to jenom napadlo?! Ne, to po mně nemůžeš chtít! To já nikdy neudělám!*“¹⁵⁷ Z tohoto výroku je patrné, že i Jiří Hanibal se přiklání k této variantě.

¹⁵⁶ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 127

¹⁵⁷ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 416

S polskou politikou je také spjat Jakub Svinka, Hnězdenský arcibiskup – nacionálně zaměřený. Ten se snažil vždy hájit zájmy polského státu a raději by na trůně viděl třeba Lokýtku, než Němce a cizáka Václava. V Údělu královském to byl nakonec Jan Svinka, který dal souhlas k Václavově korunovaci na polský trůn. Přitom Zbraslavská kronika dává jasně najevo, že právě Jan Svinka nesnášel Němce a „*byl tak prudkým nenávisníkem Němců, že jim jen říkával psí hlavy.*“¹⁵⁸ Bylo-li tomu tak skutečně, těžko říct, s určitostí ale můžeme tvrdit, že nebyl zastáncem přemyslovské politiky na území Polska. Při polské korunovaci popisuje Jiří Hanibal ještě jednu dramatickou situaci. Václavův nevlastní bratr Ješek („*Syn toho, jehož krev lpi na tvých rukou, Václave... Tvůj nevlastní bratr Jan.*“¹⁵⁹) se ho pokusí zabít. Král mu uděluje milost. Více se autor románu o Ješkovi nezmiňuje. Ani o jeho kariéře církevní, ani o úřadu českého komtura zemského. Je pravděpodobné, že jejich vztahy nebyly příliš vřelé, ale pokud by skutečně k něčemu podobnému mělo dojít, Zbraslavská kronika by se o tom zcela jistě zmínila.

Okolo postavy Elišky Rejčky (Richenzy) dochází také k malým rozporům s historiografií. Jedinou dceru po zemřelém Přemyslovi II. pojímá Václav za choť okamžitě, co se dozvídá o její existenci, tedy ještě v jejích dvanácti letech. Činí tak, aby si co nejdříve zajistil nároky na polský trůn. Což je v rozporu s faktem, že ačkoliv na svůj věk byla považována za dospělou, posílá ji Václav na výchovu k tetě Griffině a sňatek uzavírají až v roce 1303, tedy o tři roky později. Nicméně od roku 1300 byla jeho snoubenkou a král ji využil pro podporu svých nároků na Polsko.

Neobvyklá událost, kterou Jiří Hanibal opomíjí, souvisí se sňatkem Václavovy dcery Anežky a syna Adolfa Nasavského Ruprechta. Možný budoucí římský král je totiž vychováván na dvoře své nevěsty. Obvykle tomu bývalo naopak. Budoucí nevěsty byly vychovávány na dvoře svých budoucích manželů, aby poznaly prostředí, ve kterém budou jednou vládnout. V tomto případě však nejspíš chtěl Adolf prokázat Václavovi úctu. Tuto skutečnost autor románu nezmiňuje. Václav se dozvídá o smrti své dcery od posla, který přijíždí z Frankfurtu.

Ondřej III. Uherský nastoupil na trůn po vraždě Ladislava IV. v roce 1290. Jeho jediná dcera Alžběta byla zasnoubena s princem Václavem (8 let). V roce 1301 zemřel a nastal boj o uherský trůn. Šlechtická uherská rada zvolila za svého panovníka českého

¹⁵⁸ Zbraslavská kronika, s. 119

¹⁵⁹ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 531

prince Václava. „*Král Václav II. však jejich nabídku nevítal s otevřenou náručí. Loňská výprava do Polska velmi vyčerpala královské finance, panovník si byl navíc vědom i závažné skutečnosti, že má již dvě království a jen jediného syna a dědice. Váhal, znal neklidné uherské poměry a tušil, že prosadit přemyslovskou vládu nebude snadné.*“¹⁶⁰

V Údělu královském tomu bylo spíše naopak. Byl to právě český král, který postavil královskou radu před hotovou věc – bude se ucházet o uherskou korunu pro svého syna – a to za každou cenu. Svou chybu si král uvědomil až na smrtelné posteli a celé tažení do Uher uzavírá slovy: „*dosáhl jsem toho, co se Přemyslovi nikdy nezdařilo: získal jsem polskou korunu...Být králem dvou zemí, to se zdálo Evropě ještě přijatelné, ale být panovníkem říše, která by se rozkládala od Baltu téměř až ke středozevnímu moři, to už bylo příliš velké sousto než aby to spolkla, z takové říše ve středu Evropy už šel strach.*“¹⁶¹

Po návratu z Uher se král dozvídá o požáru na Hradě a je nucen se na nějakou dobu usídlit v domě šlechtice Šternberka. Díky krátké epizodě s židy, se za pomoci jejich finančních prostředků Hrad opět opraví a Václav II. už umírá na svém Pražském hradě. Z pramenů se však dozvídáme, že Pražský hrad vyhořel už v roce 1303, nebo možná ještě dříve a od té doby nebyl obyvatelný. Král Václav II. ve skutečnosti zemřel v jednom měšťanském domě na Starém Městě Pražském nedaleko dnešního Klementina.

Na závěr této části bych ráda shrnula, do jaké míry vychází Jiří Hanibal z pramenů a přidala své vlastní hodnocení. Je evidentní, že autor vychází ze Zbraslavské kroniky. Mnoho momentů v životě Václava popsal Jiří Hanibal tak, jak líčí právě tato kronika. Ať už se jedná o Václavovy charakterové vlastnosti – strach z bouřek, koček, velká zbožnost, tak o politické události od Braniborů přes Polsko až k Uhrám. Krom zmíněné kroniky se autor určitě opíral také o sekundární literaturu. Můžeme tak soudit třeba už z toho, že moc dobře věděl o Václavově slabosti pro ženy, tuto zmínku bychom těžko ve Zbraslavské kronice hledali. A takových momentů by se dalo najít víc. Ale co se týče všech dialogů a monologů, ty jsou pouhou autorovou smyšlenkou. Historikové se mohou pouze domnívat proč Václav (nebo jakákoliv jiná historická osobnost) jednal, tak jak jednal. Jaké pohnutky ho k tomu vedly. Jsou to spekulace, které jsou jen těžko zjištělné. Nikdo z nich by si netroufl přiřazovat mu jakékoliv konkrétní podoby a myšlenky, jak činí spisovatelé historických románů. Je pravděpodobné, že autorovým záměrem nebyla faktická přesnost, nesnažil se držet všech dosud známých poznatků, ale chtěl také, aby svou psychologií

¹⁶⁰ Kateřina Charvátová, *Václav II.*, Praha 2007, s. 189

¹⁶¹ Jiří Hanibal, *Úděl královský*, Praha 2007, s. 433

postav, svým čtivým příběhem, který se zdá chvílemi až pohádkový, dokázal čtenáře nadchnout a zaujmout. Snad jeho záměrem bylo přiblížení běžnému čtenáři velikost šestého českého krále z jiné stránky, než z té učebnicové. K tomuto bych ráda přidala recenzi jednoho čtenáře: „Široký záběr do úseku českých dějin, o řadě postav jsem nikdy nečetl ani neslyšel a je zcela zřejmé, že si je autor vymyslel. Ovšem bez nich by kniha nebyla tak čtivá, takže bych ji asi odložil a o době Václava II. bych věděl jen ty odstavce z učebnice dějepisu. A to už se nepamatuji, jestli byly dva nebo tři, autorova kniha mi řekla daleko víc.“¹⁶²

Pro běžného čtenáře je tato kniha díky své čtivosti dobrou motivací dozvědět se o panovníkovi daleko víc, než je těch několik málo vět v učebnicích dějepisu. Kniha dokáže upoutat už od samého začátku až do úplného konce, to považuji za veliké plus. Dokáže čtenáře strhnout a tím v nich vyvolat řadu otázek. Bylo to tak skutečně? A opravdu existovaly všechny tyto postavy? Kniha je tak dostupná všem čtenářům, nejen těm, co se zajímají o historii. Všechny politické události jsou zajímavě zakomponované do děje, nepůsobí na čtenáře složitě, a přitom se stále drží primární i sekundární literatury. Kladně bych také hodnotila autorovo vykreslení osobnosti samotného krále Václava, nejen jako panovníka, ale také jako člověka. Píše o králi s velikými přednostmi, ale zároveň i slabostmi, jež mu mnozí vyčítali a vyčítají. Přes své slabosti se nám ukazuje jako Král, který si zaslouží uznání.

Na druhé straně má kniha i svá negativa. Jako jedno z nich bych považovala přehnané milostné románky - obzvláště mezi Kunhutou a Závíšem - působí upjatě a tím ztrácí román na věrohodnosti. S tím souvisí také celá psychologie postav a jejich promluvy. To všechno je autorovou fantazií a čtenář s tím musí počítat. Dále bychom mohli románu vytknout jeho místy až černobílost. Některé postavy jsou kladné a dobré, jiné tvoří jejich protiklady. Například postavy Purkart a Tobiáš. A jak tomu u románu tohoto typu bývá, aby získal na působivosti a udržel čtenáře v napětí, dochází i zde k fabulování některých historických momentů. Přesto bych celkově knihu hodnotila pozitivně.

¹⁶² JPRST. Úděl královský. In: *DatabázeKnih.cz* [online]. 18.11.2011 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/udel-kralovsky-2972>

Jan Lipšanský

Scénárista, dramaturg, novinář a spisovatel se narodil 27. září (stejně jako Václav II.) roku 1968 v Brně. Studoval na FAMU obor scénáristika a dramaturgie. Poté začal pracovat v reklamních agenturách, dále pak jako redaktor v časopisech, redaktor internetových stránek. Scénáristicky spolupracoval s Českou televizí převážně s redakcí náboženských pořadů. Vystupoval také v radiu Vatikán a v pořadech Českého rozhlasu. Sborník úvah *Na obranu katolíků* naznačuje jeho snahu o rehabilitaci křesťanství a katolických kněží ve filmu. Spolupracoval na řadě filmů a dokumentů. Účastní se literárních soutěží, kde obsazuje první místa. Z jeho spisovatelské tvorby můžeme uvést jeho oblíbenou tematiku - detektivky – *Kdo zabil Elvise Presleyho?* (2012), *Smrt odpadlého bratra* (2005), *Tři minipřípady Jacka Linného* (2009), sci-fi povídky *Mrtví mohou tancovat* (2008), a další. V roce 2009 mu vychází historický román *Deník Václava II.* V časopisu čtyřlístek publikuje *Příběhy ze zoo*. Některá svá díla nechává volně přístupná na internetu. Dodnes je stále aktivní jako spisovatel, novinář, dramaturg, scénárista.¹⁶³

Vystupoval také v pořadu *Před půlnocí* v České televizi v roce 2012, kde uvedl, že se rozhodl napsat knihu *Deník Václava II.* poté, co si přečetl *Rožmberskou trilogii* od Jiřího Mařánka, která je zaměřená na postavu Záviše z Falkenštejna. Nabyl dojmu, že Václav je zajímavější postava, jemu bližší, a nikdy se neztotožnil s názorem, že by byl pouhou Závišovou loutkou. Dva roky sháněl materiály pro svou knihu, do které také zakomponoval svůj oblíbený žánr humoristické literatury.¹⁶⁴

¹⁶³Stránky Jana Lipšanského. [online]. 2011 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://lipsansky.webnode.cz/>

¹⁶⁴Česká televize. *Před půlnocí* [online]. 6.1.2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095690193-pred-pulnoci/312281381940002/>

Deník Václava II.

Útlá kniha vydaná v roce 2009 obsahuje deset kapitol, do kterých si Václav II. zapisuje své poznatky a pocity od svého vězení ve Špandavě do smrti Závíše z Falkenštejna. Se svým zápisem začíná tedy v roce 1281 a končí v roce 1290, kdy byl Závíš popraven. Na konci deníku se objevuje ještě rok 1300 s malou poznámkou, která dovršuje králův vztah k Závíšovi. V zápiscích král nepokračuje, jelikož „*záležitosti státní i v rodině jsou naléhavější a vyžadují celou moji pozornost*“¹⁶⁵. Deník plyne chronologicky. Neobsahuje zápisy den po dni, ale zastavuje se vždy u zásadních okamžiků v životě českého krále. Václav popisuje: svůj návrat do Čech, setkání s matkou a Závíšem, sňatek s Gutou, vztah s Rudolfem Habsburským. Jádrem deníku tvoří Václavova nenávist k Závíšovi, jejich komplikovaný vztah a snaha vymanit se z jeho vlivu. Už samotná forma (deník) je dost neobvyklá, zvláště víme-li, že král Václav neuměl psát. Toho si je autor vědom a v poznámce na úvod poznamenává, že upravil dataci, zmodernizoval jazyk do dnešní podoby a zvolil tento druh formy, aby českého krále Václava zpřístupnil dnešnímu čtenáři a všem lidem, *kteří jinak historii příliš nemilují*.¹⁶⁶

Postava Václava II. je v deníku velice netradičně zpracována, proto bych se jí ráda věnovala trochu obšírněji. „*Já třeba psát neumím*.“¹⁶⁷ „píše“ Václav ve svém deníku. Tento rozpor autor blíže nevysvětluje. Čtenář však, pokud by ho rozpor dráždil, si může myslet, že král mohl diktovat deník písaři. Václav se v deníku vyvíjí z malého nezralého chlapce (s čímž souvisí i jeho slovník a výrazové prostředky) v předčasně vyspělého moudrého panovníka. Na začátku svých zápisků se vyjadřuje jako malý pubertální kluk (10 let). Vnímá se jako malé nic, jako hlupák, kterého všichni opustili, protože je k ničemu. „*Jsem hnusný, ošklivý, hubený, vypadám jako smrtka, kdo by mě chtěl?*“¹⁶⁸ dále nad sebou přemýšlí: „*Ne, skutečně se sám sobě nelíbím. (...) nahlížím předkloněn do zrcadla a nechce se mi věřit, že Bůh dal do tohoto tělípka nějaký rozum*.“¹⁶⁹ Ve svém uvažování o životě (co jiného měl dělat zavřený celé dny na hradě ve Špandavě) jde ještě dál. Začíná nesnášet svého otce, který tak hloupě padl na Moravském poli a kvůli němuž je teď daleko od všech blízkých a od své milované země. Nechal se zabít pro falešné ideály. „*Totálně vypatlaný,*

¹⁶⁵ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 118

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 7

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 28

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 9

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 17

*ten můj fotr.*¹⁷⁰ A matka? Ta ho opustila v té nejhorší chvíli. Přichází na to, že ho vlastně nikdy neměla ráda, nikdy se jí nemohl svěřit se svými problémy. Jeho svět je světem malého kluka, který ještě hodně věcí nechápe, nebo je chápe po svém. Ve vzpomínkách na otce se dostává k jeho pohřbu ve Znojmě, kde „...*se pořád chlubí tou svou vyšisovanou rotundou, ať se jdou bodnout (...) ti maximálně dokázali vyrýt do kůry břízy srdíčko, natož se podepsat.*“¹⁷¹ Domníval se, že stejně jako jeho předci i on je zdegenerovaný a proto trpí řadou úchylek a nemocí.

Neměl rád němčinu, která mu zněla, během věznění na Špandavě, cize. Německy se tam naučil velmi dobře, ale nikdy si tuto řeč neoblíbil. Snad se autor snaží oponovat Palackého negativnímu postoji vůči panovníkovi pro jeho oblibu v němčině a pro to, že se nechával obklopovat Němci. Později král sice tvořil německé básně, ale údajně jen proto, že minnesaengři nerozumějí češtině a nemohl by s nimi spolupracovat.

Václav uvažuje také o svém útěku, který by se sice realizovat dal, ale nebyl si zcela jistý, že by došel domů bez úhony. Přes své pubertální nálady byl schopen dojít ve svých jedenácti letech k nápadu razit vlastní mince. To mi připadá nereálné. Kde by k této myšlence přišel, když jen těžko mohl znát ekonomickou situaci v zemi, ve které pobýval jen jako malý sedmiletý chlapec. Tvrdí, že si nejvíc utřídil myšlenky ve špandavském zajetí. Často se ptal sám sebe, jak je možné, že Bůh dopouští zlo. Přišel na to, že si nikdy tak nevážil lásky, jako ve chvíli, kdy mu byla odepírána. Na konci svého věznění jakoby se z něho stal třicetiletý moudrý panovník, který radí svým rádcům, jak jednat s Otou Braniborským. Předčasně vyzrálý malý Šalamoun, který bude raději stavět, než bořit. Na příjezd domů je zcela připraven: „*Čekají mladičkého a pitomoučkého krále, se kterým by orali. Ale já se nedám!*“¹⁷² Už ho zkrátka nikdy nikdo neopije rohlíkem, řečeno slovy Jana Lipšanského. Je silnou a vyrovnanou osobností, která je schopná čelit všem intrikám královského dvora. Na tomto příkladu je patrné, že si autor panovníka hodně idealizoval. Zajetí a odloučení od rodičů a ze známého prostředí se na něm muselo projevit, což dokazuje například *Zbraslavská kronika*. I v dospělosti byl úzkostlivý a senzitivní.

Spisovatel zobrazil Václava subjektivním pohledem, vtiskl mu ducha 21. století. Románový Václav nebyl bojácný. (I když o strachu z koček se zmiňuje v souvislosti s nepříjemnou vzpomínkou na Špandavě, ale toho se brzy zbavil. I strach z bouřek dokáže

¹⁷⁰ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 8

¹⁷¹ Tamtéž, s. 10-11

¹⁷² Tamtéž, s. 20

brzy překonat.) Neměl ani nejmenší problém s jízdou na koni. Kdykoliv se rozhodl, vyjel si za Habsburkem, nebo cestoval po svých Čechách a Moravě. Nebojoval sice v prvních řadách (když šlo o výbojné útoky lapků na Moravě), ale určitou měrou do boje zasáhl. Byl předčasně vyzrálý, předčasně dospělý. Dokázal domýšlet věci a realizovat je, ještě než byly řečeny. Měl dokonce jakési vizionářské vize, ve kterých se obával, že Přemyslovský rod, tu dlouho panovat nebude. Také předpovídá vymření rodu Vítkovců: *„Jejich poslední člen sice bude okouzlovat, ale nikdy se nezbaví pověsti násilného, nevyrovnaného muže, opilce či dokonce opileckého blázna, který bude jedině tak k smíchu. Zapře pravou víru, pozbude veškerý majetek rodu, jeho žena bude neplodná, ale on v tom nepozná Boží znamení. Zemře v den, měsíc a rok plný šestek a jedniček.“*¹⁷³ Mínil tím posledního Vítkovce Petra Voka z Rožmberka, který zemřel 6. 11. roku 1611.¹⁷⁴

Víru v Boha měl Václav hlubokou, což autor vyobrazil velice pěkně (asi také díky tomu, že sám je křesťan). Například v rozhovoru s biskupem Tobiášem, se mu Václav svěřil se svým strachem ze smrti. Biskup mu řekl: *„Kdybys měl v ruce jediný důkaz posmrtného života, nešlo by přece o víru.“*¹⁷⁵ Poté nechal krále kochat se letní přírodou a sdělil mu své tajemství: *„Důkaz Boha jako takový ti nemohu dát. Ale už jsi někdy slyšel o člověku, který by stvořil něco takového?“*¹⁷⁶ Příroda kolem nich byla pro Václava dostatečným důkazem Boží přítomnosti. V závěru charakteristiky postavy panovníka, bych uvedla úryvek Václavovy básně, kterou autor použil v překladu Petra Kopty. Václav ji věnoval své ženě Gutě a domníval se o ní, že už začíná mít grády¹⁷⁷ :

*Jak rudá růžička, jež z poupěte se dere,
polibky od slunce, včel chtějíc získati,
rty sladké jako med nabídla dychtivě mi.
Věřte, že nebylo a není štěstí,
které by mohlo zmámit mě mocnější závratí,
nad onu důvěru, před níž jsem zůstal němý...
Jako když tím polibkem mi smysly omámí:*

¹⁷³ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 39

¹⁷⁴ J. Pánek, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*, Praha 1996, s. 211

¹⁷⁵ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 85

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 86

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 97

zaplavil závratný je pocit neznámý.

*Z bolesti radost vzešla mi – já smál se mezi slzami!.*¹⁷⁸

Nejen samotná postava českého krále, ale také její vztahy k dalším historickým osobnostem jsou neobvykle zpracované a zaslouží si hlubší rozbor. Závíš – co je to za muže, který měl na Václava takový vliv? Člověk o něm všude slyšel, ale nic dobrého. Rudolf o něm hovořil s odporem, toho muže neměl nikdy rád. Mínil, že je to jen dobrodruh a větroplach, kterému jde jen o vlastní slávu. Považoval ho za muže nevyzpytatelného: „*Jednou může být dobrým společníkem, a jindy zase zákeřným vrahem.*“¹⁷⁹ Václav považoval Závíše jednoznačně za zrádce a nic jiného. Nikdy ani neuvažoval, že by to mohlo být jinak. I pro ostatní v královské radě byl Závíš jen *darebák a zrádce*, ale na druhou stranu měl *šarm a půvab*.¹⁸⁰ Přesto mu král nemohl upřít, že ho naučil střílet z luku a dokázal ho rozesmát. Ale celý život v něm viděl otcova zrádce, kterému jde jen o moc a o peníze. O Závíšovi se vyjadřoval hořce poeticky: „*Je jako třpyt na vodě – na první pohled, z bezpečného břehu, se na něj dobře dívá a okouzlí tě. Ale stačí udělat krok – a člověk se utopí.*“¹⁸¹ Vyčítal mu, že ho nikdy neobjal, ani mu neprokázal zvláštní přízeň. Za zmínku stojí také vyjadřování samotného Závíše, který se na Rudolfa obořil se slovy: „*Však i na tebe přijde řada, dědku plesnivá.*“¹⁸² Poté, co se v Uhrách vydával za vévodu opavského, byl považován za duševně nemocného. Závíšovu přítomnost na Hradě musel král doslova přetrpět, aby pak konečně mohl vládnout on a lidé, které si sám zvolí. To, že by měl Závíš na Václava nějaký vliv, že by ho okouzлил a omotal si ho kolem prstu, byly pouze klepy a povídačky. Byl pro něho dotěrnou mouchou, která se nedá rozmáčknout. A doufal, že dva roky do jeho plnoletosti vydrží v jeho společnosti. Závíš se s ním chtěl udobřit, ale král mu ruku nepodal. Nakonec došel k radikálnímu řešení: „*Musíme s fenoménem Závíš skončit.*“¹⁸³ Soud ho uznal vinným. Po rozhovoru v Bílé věži nabyl král přesvědčení, že on je ten dospělý a Závíš dítě. Rozsudek smrti mu určil sám Václav. Inspiroval se Závíšovou praxí, vyžadovat si poslušnost pod pohrůžkou smrti rukojmího. Nechal tedy Závíše vozit od jednoho vítkovského hradu k druhému, až k Hluboké.

¹⁷⁸ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 98 překlad a úprava Petr Kopta

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 50

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 71

¹⁸¹ Tamtéž, s. 89

¹⁸² Tamtéž, s. 94

¹⁸³ Tamtéž, s. 117

Kunhuta a Václav mezi sebou nikdy neměli harmonický vztah. Kunhutě šlo vždycky jen o sebe, mínil král, který jí nemohl odpustit, že žila se zrádce. Čekal z její strany nějaký mateřský cit a lásku, ale nikdy se nedočkal. Žila jen přítomností, na minulost nikdy nemyslela. První osobní setkání s matkou proběhlo tak, jak by mohl probíhat dnešní rozhovor mezi matkou a pubertálním, nevychovaným floutkem. „*Hodně si vyrostl, málem jsem tě nepoznala.*“ „*Ano?*“ *pronesl jsem uštěpačně.* „*Ale koukám, pusu nevymáchanou máš pořád.*“ „*Asi mám mít po kom.*“¹⁸⁴ Kunhuta nechápala, že se z malého chlapce stal panovník: „*Nepoznávám tě. Promiň. Opustila jsem dítě, a teď tu mám státníka.*“¹⁸⁵ Ale na otázku, proč se mu neozvala, prohodila, že neměla čas. Byla mu cizí a nedokázal si k ní najít blízký vztah. Václav později litoval, že se z ní stala skutečná žena, až když onemocněla. Teprve potom dokázala ovládat své myšlenky a krotit svá jednání. Ale lepší, před smrtí, než nikdy, uvažoval Václav.

Vztah Rudolfa s Václavem byl naopak velice přátelský. Rudolf mu dokonce uděloval otcovské rady – „*Válkami sice člověk dobude různá území, ale na druhé straně ztratí lidi, poštvete proti sobě šlechtu. (...) čím větší máš území, tím hůř je ovládáš a můžeš zasahovat. Než dojede posel z jednoho konce říše na druhý, může být často pozdě.*“¹⁸⁶ Snad právě díky nim došel Václav k závěru, že se dá spousta věcí řešit diplomacií namísto války. Krom toho, že byl Rudolf pro Václava něco jako náhradní otec, pomáhal českému králi získat zpět hrady a města přislíbené Otovi Braniborskému. Václav se o samotném Rudolfovi zmiňuje: „*Některé Rudolfovy vrtochy mi nesejí, jako státníka ho však obdivuji.*“¹⁸⁷ Zdá se, že autor opět polemizuje s Palackým, jehož nesympatie k Václavovi plyne také z toho, že měl český král blízký vztah k německému Habsburkovi. Spojovalo je zejména nepřátelství k Závišovi, nikoli Václavovo tíhnutí ke všemu německému. I když se kdysi Záviš postavil proti Rudolfovu nepříteli Přemyslu Otakarovi II., nemohl si být římský král jist, že se příště neobrátil proti němu.

Mikuláš Opavský byl též nepřitelem Záviše z Falkenštejna, a tak i vztah Václava k tomuto muži byl velice vřelý. Viděl v něm svého otce, kterému se tolik podobal. Litoval, že i on není takový bojovník, ale *Bůh uznal, že podobné dary asi nepotřebují.*¹⁸⁸ Byli jako

¹⁸⁴ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 69

¹⁸⁵ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 70

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 52

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 55

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 68

dva pokrevní bratři, kteří si ve všem notovali. Králi nikdy nevadilo, že jde o Přemyslova levobočka a nikdy ho nepodezíral, že by si mohl dělat nároky na trůn.

V románu se objevuje také Anežka – milenka Václava, se kterou se seznamuje po svém příjezdu do Čech. Autor ji příbuzensky spojuje se šlechticem, písařem Štěpánem z Tetína. Jejich milostný poměr začal už v roce 1283, tedy v králových dvanácti letech. Anežka byla o pár let starší, a tak nic nebránilo tomu, aby se rok nato Václav stal otcem. Narodili se mu první levobočki Jan a Alžběta. Opět netradiční pojetí. Ve věku, kdy byl král i ve středověku ještě nedospělý (dospělým se stává až ve 14 letech) se mu rodí první děti, ke kterým má vřelý otcovský vztah. Zdá se, že spisovatel nedokázal odolat tlaku nastudovaných informací a musel je vměstnat do devíti let Václavova života.

Kromě Anežky tu byla ještě jedna žena, kterou obdivoval a viděl v ní krásnou a moudrou bytost. V jejich vztahu panovala harmonie a láska. *Na ní musí mít člověk v oblíbě naprosto vše,*¹⁸⁹ prohlašoval král o své ženě Gutě. Pokud se tolik milovali, je poněkud zvláštní, že Václav potřeboval ještě milenku. Ovšem na druhou stranu byl to přeci jen muž a k tomu panovník, který mohl mít všechno.

Nyní bych uvedla pár drobných přečinů vůči skutečnosti, které se v deníku objevily. V knize se vyskytuje zmínka o Nižboru, který se údajně nachází nedaleko Chebu. Vzdálenost od Nižboru do Chebu je okolo 150 km, vezmeme-li v úvahu, že kůň se většinu cesty pohyboval krokem (5-7km/h) a další část cesty klusem (12-15km/h)¹⁹⁰ v průměru nám vyjde, že pokud se pohyboval rychlostí 10km/h, cesta by trvala 15 hodin. Tuto vzdálenost by nebyl kůň schopen překonat bez odpočinku a cesta by se protáhla alespoň na dva dny. Další nepřesnost se týká Juditina mostu. Spisovatel tvrdí, že byl postaven v roce 1272 – „vždyť je skoro tak starý jako já, vlastně o rok mladší“¹⁹¹ prohlašuje Václav. Juditin most byl skutečně dokončen sedmdesátého druhého roku, ale o století dříve (1172)¹⁹². Za třetí: podle autora zemřel Rudolf mladší Habsburský na pražském hradě na otravu jídlem, které bylo původně určeno českému králi. Pravděpodobně za tímto spiknutím stáli spojenci Vítkovců – Jindřich IV. a uherský král. Žádná z českých kronik se o této variantě nezmiňuje. Zajímavé je, jak spisovatel propojuje český přemyslovský středověk s poznatky moderní archeologie. Nedaleko od Zbraslavi stojí keltské oppidum, o kterém měl král

¹⁸⁹Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 113

¹⁹⁰Krupková, V. *Fyziologické aspekty jízdy na koni v kroku, klusu a cvalu*. [cit. 2013 – 05 -06]. Dostupné na Internetu: <http://is.muni.cz/th/180808/fsps_m/DP_Krupkova.txt>

¹⁹¹Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 22

¹⁹²J. Fischer, *Pražské mosty*, Praha 1985, s. 20

možnost se dozvědět z vykopávek. „...*Vykopali jsme nějaké nádoby, tedy znali hrnčířství, keramiku, šperky, ozdoby, čili rukodělné práce, dokonce víno dělali, i když v těch nádobách, jež jsme našli, již zksylé. Vinice nejspíše šla tady směrem jižním...*“¹⁹³

Jan Lipšanský musel vycházet z několika zdrojů. V první řadě to určitě musela být *Zbraslavská kronika*, díky níž ztvárnil postavu Václava II., jeho zbožnost a moudrost je z toho patrná. Cituje také jistého kronikáře (který popisoval ve své kronice zpustošení českých zemí v nepřítomnosti krále), což byl pravděpodobně opat Ota, který napsal první část *Zbraslavské kroniky*. Ze sekundární literatury čerpal rovněž v hojné míře. Zmiňuje se o Jindřichovi z Garsu (Isernie), který působil na Václavově dvoře a předtím na dvoře Přemysla Otakara II. Ve svém díle uvádí také města a církevní stavby, které Václav založil. Jak sám uvádí, vychází také z Palackého *Dějin národu českého v Čechách a v Moravě*.

Tato kniha je jedna z nejnovějších a nejmodernějších co se týče literárního zpracování Václava II. Ohlasy od čtenářů jsou většinou kladné (někteří si knihu natolik oblíbili, že si ji stáhli do mobilu¹⁹⁴). Jeden čtenář se vyjadřuje: „*Spíše než historický román je to psychologicky pojatá studie inteligentního dítěte vystaveného extrémním podmínkám, a jeho pokus zařadit se mezi dospělé a svět dospělých pochopit. Některé situace jsou zvláštní, až idealistické, také jazyk vyprávění se sem tam mění, ale lze to připsat i změně pohledu hlavního hrdiny na svět a věci kolem sebe, Postava Závěše je zde pojata zcela jinak než ve většině tradičních historických románů.*“¹⁹⁵ Fiktivní deník Václava II. je lákavý právě svým netradičním zpracováním. Je to originálně pojaté dílo o středověku a o českém panovníkovi, který má k dnešnímu čtenáři velice blízko, svým jazykem a myšlenkami. Díky tomu může zaujmout širokou, zejména mladší veřejnost. Dále může být deník oceněn těmi čtenáři, kteří obdivují krále Václava II. jako hrdinu a vůči Závěšovi z Falkenštejna cítí výrazné nesympatie.

Na druhé straně pro historicky zaměřené čtenáře může černobílost obou postav být spíše na překážku. Na hradě ve Špandavě Václav trpí nedostatkem lásky, ale po příjezdu do Čech je schopen odvrhnout Závěše i svou matku. K Závěšovi je schopen cítit jen nenávisť a bez velkých výčitek ho nechává popravít. A přitom to nemohlo být pro Václava

¹⁹³ Jan Lipšanský, *Deník Václava II.*, Třebíč 2009, s. 31

¹⁹⁴ „Líbí se mi to tak, že jsem si to stáhnul do mobilu.“ HONAJZ. Deník Václava II. In: *DatabazeKnih.cz* [online]. 3.4.2013 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/denik-vaclava-ii-14963>

¹⁹⁵ HONAJZ. Deník Václava II. In: *DatabazeKnih.cz* [online]. 20.4.2012 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/denik-vaclava-ii-14963>

vůbec lehké. Už také proto, že to byl hluboce věřící panovník (což autor potvrzuje) a odsoudit muže, který ho provázel od mládí, až dlouho do dospělosti (téměř 8 let) nemohlo být jednoduché, a bylo by to v rozporu s jeho vírou. Ale autor se snažil zobrazit silného panovníka, který má sice jisté nedostatky a slabosti, kterých si je vědom, ale je ochoten s nimi bojovat. V jeho protikladu líčí extrémně ctižádostivého Záviše. Hrdina proti padouchovi. V životě to tak však nechodí a domnívám se, že tomu tak nebylo ani před sedmi sty lety. Mé očekávání od této knihy bylo větší, nápad mě velice upoutal, ale paradoxně pro mě byla tato kniha nejmíň čtivá ze všech. Královy výroky a hlášky mi přišly na knize jediné zábavné. Spojením příběhu o životě Václava s pohledem moderního člověka vzniká zvláštní kombinace, ve které jsem si nemohla najít ani jedno, ani druhé. Příběhu ubírá na čtivosti i to, že nepůsobí plynule. Před čtenářem stojí v jednu chvíli pubertální kluk a v druhou diplomat. Není vidět jeho vývoj. Autor zahrnul (myslím si, že v tomto případě až zbytečně) do děje různá historická fakta, která se vůbec netýkala doby, ve které se odehrává. Například – Oppidum Závist, Zápisky Galské a další. Přišlo mi, že se autor snažil do krátkého úseku Václavova života (9let) zahrnout řadu událostí, které se ve skutečnosti odehrály dříve, nebo naopak později. Snad chtěl v mladších čtenářích vzbudit zájem i o tyto, s Václavem nesouvisející, oblasti.

Komparace románů

V předchozích kapitolách jsem charakterizovala jednotlivé historické romány – Jiřího Hanibala *Úděl královský*, Ludmilu Vaňkovou *Žebrák se stříbrnou holí*, Oldřicha Daňka *Král bez přílby* a Jana Lipšanského *Deník Václava II.* V této části své práce mezi sebou tyto díla porovnávám. Zaměřuji se na výrazné odlišnosti hlavních postav – krále Václava, Závíše z Falkenštejna, Anežky a dalších. Porovnáám charakteristiku vlády českého panovníka v jednotlivých knihách a celkově ohodnotím knihu z hlediska věrohodnosti a čtivosti. K závěrečnému hodnocení přidám i své vlastní.

Všechny romány spojuje *Zbraslavská kronika*, ze které jejich autoři čerpali, což se projevilo na charakteristice postavy Václava II. Žádný z autorů neopomněl Václavovi přidat všechny vlastnosti, o kterých se kronika zmiňuje. Zbožnost, moudrost, diplomacii, ale také například strach z koček a bouřek. Odlišné je pak už jejich subjektivní literární zpracování. Vzhledem k tomu, že romány zpracovávají různá období Václavova života (zatímco Oldřich Daněk a Jiří Hanibal se sice věnují téměř celému královu životu, Ludmila Vaňková se zaměřila na období 1291 – 1304 a Jan Lipšanský na roky 1281 – 1290), mají toho mezi sebou velmi málo společného. Též styl každého spisovatele a jeho vlastní pohled a zpracování Václavovy doby je odlišný. A v čem se tedy romány liší?

O českém králi Václavu II. se toho dnes už ví poměrně mnoho. Mezi historiky stále roste o tohoto panovníka zájem a v souvislosti s tím se objevují i nové poznatky. Přesto se v charakteristice Václavovi osobnosti vyskytují malé nejasnosti, nebo dohady, kterých spisovatelé historických románů využívají a vytváří tak svou vlastní představu, která je v některých případech dovedena až do krajnosti. Například Václav II. v podání Ludmily Vaňkové není středověkým panovníkem, ale loutkou, která se převléká za ženu. Z hlediska historického je to nepředstavitelné. Středověký muž by se nikdy nesnížil na úroveň ženy (a potupně se za ní převlékal) a už vůbec si nedokáže představit, že by tak činil panovník. Jan Lipšanský naopak zase vytvořil spíše krále – rytíře, než krále – mnicha. Václav se nenechal ovládat Závíšem a stal se na něm zcela nezávislým. Autor se zřejmě nehodlal smířit se známým faktem, že by měl Závíš na krále nějaký vliv a vytvořil si svou představu mladého, moudrého a zásadového krále. Jiří Hanibal i Oldřich Daněk zajímavým způsobem zpracovali psychologický vývoj krále. Tím, že ve svém románu zachytili téměř celý jeho život, dokázali vytvořit z nevyrovnaného mladého kluka velikého panovníka. Informace ze Zbraslavské kroniky o údajném králově strachu z bouřek a koček byla

oblíbeným tématem všech románů, jeho zpracování bylo už různé. Zatímco Jiří Hanibal vykreslil v tomto směru velice labilní postavu, Václav Jana Lipšanského se dokázal brzy s touto vlastností vyrovnat a překonat ji.

Nejméně realistická byla postava Václava Ludmily Vaňkové a poté Jana Lipšanského. Oldřich Daněk vytvořil zajímavou osobnost, ale přesto zcela neodpovídá známým faktům. Jeho král je až příliš málo cílevědomý, velice se podceňuje a nevěří si. Je pravda, že byl Václav II. ve skutečnosti velmi citlivý, což chtěl Oldřich Daněk naznačit, ale byl to také cílevědomý panovník a tato skutečnost mi v jeho pojetí trochu chyběla. Jiří Hanibal se v tomto směru přiblížil reálné podobě krále, odhlédneme – li od neurotických a labilních projevů v dětství a řadě fabulačních dialogů (některé z nich se snad mohly odehrát i ve skutečnosti, ale jiné jsou pouze autorovou fantazií). Toto pestré zpracování královi osobnosti naznačuje, jak mnoho prostoru pro fabulaci vzniká ve vykreslení osobnosti předposledního českého krále.

Další rozporuplnou postavou a nedílnou součástí Václava II. byl Záviš z Falkenštejna. O Závišovi z Falkenštejna toho prameny mnoho neprozrazují, a tak vzniká celá řada variací na tuto postavu. V podání Jana Lipšanského byl Záviš pouze mocichtivý, cílevědomý otčím (se kterým si král nikdy neměl co říct), zasluhující smrt za svou zradu vůči králi. Naopak v románu Jiřího Hanibala je Záviš postavou spíše kladnou. S králem byli velice dobrými přáteli (pro Václava byl skoro jako otec). Nikdy neusiloval o královu smrt a nesnažil se dosáhnout tak na český trůn. Jeho činy a úmysly byly nezištné. Oldřich Daněk zpracoval tuto postavu dle mého názoru nejvěrohodněji. Zobrazil cílevědomého muže, který necítil vůči králi výrazně vřelý vztah, ale ani v něm neviděl pouze loutku - krále, kterého je snadné se zbavit a zaujmout jeho místo, byl to chytrý muž a dobře si uvědomoval, že on se nikdy nemůže stát králem.

Nejen o Závišovi z Falkenštejna, ale i o Václavově milence Anežce toho víme z historiografie jen velmi málo (pokud bereme v úvahu, že vůbec existovala). Ludmila Vaňková věnovala ve svém románu nejvíce prostoru právě této ženě, která byla v jejím pojetí chytrá, vzdělaná, uměla číst a pocházela z urozeného rodu. Vyjížděla dokonce za hranice jako diplomatka a u českého dvora byla váženou dámou. Zato Oldřich Daněk Anežce do vínku nepřidal příliš moudrosti, ani ji nenechal vykonávat žádné diplomatické mise za hranice českých zemí, právě naopak, král si ji držel pod zámkem v domě pana Velfa, kam ji chodil navštěvovat. Představa, že by žena ve 13. století vyjížděla na

zahraniční mise a k tomu uměla číst je pro mě fantastní. O Anežčině charakteru v knize Jana Lipšanského nevíme, zda byla výjimečně moudrá, krásná, nebo zda zastávala významné postavení. Víme jen to, že k jejich milostnému poměru došlo v králových dvanácti letech. Jiří Hanibal se o králově milence nezmiňuje vůbec. Bereme-li v úvahu, že Anežka opravdu existovala (Václav zcela jistě milenky měl, zda však existovala žena, která by měla v tomto směru výjimečné postavení, vznikají dohady), přikláním se k reálnějšímu zobrazení této postavy v románu Oldřicha Daňka. Zde bych chtěla také upozornit na výrazně odlišné zpracování Anežky pohledem ženy a muže. Ludmila Vaňková ji přidala jen samé ctnosti, zatímco v podání Oldřicha Daňka to byla obyčejná krásná žena, která se chopila příležitosti.

Další postavy jako například Kunhuta, Guta, Rudolf Habsburský jsou zpracovány z různých úhlů pohledů. Například postava Kunhuty v románu Jiřího Hanibala je zcela odlišná od postavy v knize Jana Lipšanského. V románu Jiřího Hanibala byl Václav na Kunhutu hodně fixovaný a měl ji velice rád, zatímco Jan Lipšanský mezi Kunhutou a Václavem rozhodně nevytvořil harmonický vztah. Václav nemohl matce odpustit její sblížení se Závišem a nikdy spolu nenašli společnou řeč. Další postava – Guta - opět nabízí různé interpretace. Dle slov Jiřího Hanibala mezi manželi nebyl harmonický vztah, zato Jan Lipšanský vytvořil mezi Václavem a Gutou silný milostný vztah. Nejstřízlivěji se k tomuto tématu postavil Oldřich Daňek, který píše o vztahu, který byl bližší přátelství, než lásce. Nesmíme zapomínat, že jejich manželství bylo dopředu domluveno a jim nezbývalo, než si k sobě najít cestu. Zajímavé je také zpracování postavy Rudolfa Habsburského. V deníku Jiřího Lipšanského se mezi králem a Rudolfem vytváří téměř synovsko – otcovský vztah. Dle slov Oldřicha Daňka se král také často obracel s radou k Rudolfovi Habsburskému, ale o takto vřelý vztah rozhodně nešlo, král byl diplomat a věděl kdy a ke komu se obrátit a naopak.

Nyní bych přešla k charakteristice vlády Václava II. v jednotlivých románech. Ve zpracování Jiřího Hanibala je vláda Václava II. spojena s upevňováním moci (hlavně tedy po smrti Záviše) a získáváním nového území. Sám král měl největší zájem na rozšíření svého území a snažil se pro získání polské i uherské koruny udělat naprosto všechno. Jeho cílevědomost byla patrná v jeho rozhodnosti získat obě koruny nehledě na komplikace, které by to mohlo přinést. V románu Ludmily Vaňkové si byl Václav II. dobře vědom svého diplomatického umu a využíval ho ve svůj prospěch. Díky svým diplomatickým

tahům a nápadům (v přestrojení za ženu na Albrechtově dvoře) dokázal ovlivňovat volbu římského krále a získat polskou korunu. V knize Oldřicha Daňka panuje Václav opatrně, nečiní žádná ukvapená rozhodnutí, a ani neplánuje rozšiřování svého území. Čeká, až se za něho některé věci vyřeší sami a toho pak využije. I poté, co získá polskou korunu, není si jist, zda je dobrým panovníkem a zda vládne dobře. Z počátku vládne nejistě a až poté, co se přesvědčí o tom, že je stejně veliký jako jeho otec, stává se z něho silný panovník. Jan Lipšanský – ačkoliv se zaměřil na krátkou dobu panování Václava a k tomu ještě na dobu, kdy nepanoval sám, ale v područí Závěše z Falkenštejna - zachytil panování výrazné a silné osobnosti. Václavova vláda byla cílevědomá a samostatná. Dobře věděl, co je pro království správné a co nikoliv. Chtěl pro svou zemi jen to nejlepší a rozhodně nepochyboval o tom, že je muž na správném místě. Ve svých dvanácti letech rozhodl, že nechá razit mince, uvažoval o získání polské koruny a dokázal vytěžit ze spojení s Rudolfem Habsburským maximum. Žádná z knih naprosto věrně nevystihla panování českého krále. Král byl rozhodně cílevědomý a měl zájem na získání obou korun, ale na druhou stranu dokázal situaci dobře vyhodnotit, a pokud by zisk mohl přinést i ztrátu, neriskoval by. V tomto případě se přikláním ke zpracování Ludmily Vaňkové (odhlédneme-li od některých fantaskních momentů), která popisuje královu vládu jako diplomatickou, cílevědomou, se zaujetím samotného krále, ale na druhou stranu nikoliv jako vládu bezchybnou a dokonalou.

Nyní porovnáme knihy mezi sebou z hlediska věrohodnosti a čtivosti. Ohodnotit romány z hlediska reálnosti není až tolik složité, neboť máme k dispozici ověřené prameny a značné množství sekundární literatury, ale vzhledem k tomu, že nejde o odbornou literaturu, ale o román, je třeba do něho zahrnout i jeho čtivost a poutavost. A vytvořit román, který by byl co nejvěrohodnější a zároveň zajímavý pro čtenáře, není vůbec jednoduché. A kolikrát autorům ani nejde o naprostou věrnost skutečnosti, ale o snahu vytvořit v čtenáři hlubší zájem o dané téma. Jak jsem se zmínila výše, všichni autoři pracovali s primární i sekundární literaturou, tudíž se snažili pracovat se skutečnými fakty, ale pro potřeby čtenáře a pro větší čtivost je upravovali. Někteří méně, jiní více. Knihu Ludmily Vaňkové je složité hodnotit. Z hlediska faktů by mohlo jít o věrohodnou knihu, ale autorčino pojetí středověku třináctého století je více než nereálné, řekla bych až fantastické. Celá kniha je zpracována neodolatelně romanticky možná proto, že ji psala právě žena. Díky svému netradičnímu příběhu je kniha přitažlivá, velmi čtivá a mezi čtenářkami oblíbená. V protikladu k této knize stojí román Oldřicha Daňka. Autor se co

nejvíce snažil držet všech známých faktů a vytvořil pro čtenáře věrnou představu středověku. Jen postava Václava II. zcela neodpovídá zjištěným skutečnostem, ale to už je pouze autorův pohled, který doplňuje jisté mezery a dohady mezi historiky. Na druhou stranu se zdá, že nejde zcela skloubit věrohodnost se čtivostí. Tím, že Oldřich Daněk minimalizoval přímou řeč a příběh čtenáři vypráví, nepůsobí tolik živě jako třeba román Ludmily Vaňkové. Čtenář jako by četl kroniku, ale příběhu se nezúčastnil. Na druhou stranu autor se evidentně nesnažil napsat knihu pro ženského, ani pro mladého čtenáře, snažil být se upřímný k sobě a ke svým čtenářům. Kniha je zřejmě určena lidem, kteří chtějí získat věrohodnou představu o vládě Václava II. a sami se o tuto dobu s úctou zajímají.

Další dvě knihy bych opět mohla postavit do protikladu. Jan Lipšanský se dle mého názoru nejvíce vzdálil představě o osobě Václava II. a celé jeho době. Autor se nehodlal smířit s tím, že by mohl být Václav II. hypersenzitivní, ani s tím, že by Závíš mohl hrát důležitou roli v začátcích Václavovy vlády. Postavy si upravil po svém a stejně tak i celkové pojetí doby (vykopávky z dob Keltů apod.) Je evidentní, že stoprocentní věrohodnost nebyla autorovým záměrem. Autor zvolil deník krále Václava II. a jeho netradiční jazykové prostředky k tomu, aby zaujal mladší čtenáře a snad v nich i zbudil zájem o toto téma. Naproti tomu kniha Jiřího Hanibala se snaží o oboje. Jak přitáhnout a zaujmout čtenáře a vyvolat v nich zájem o tohoto českého krále, tak i o věrohodnost skutečností. Jak už jsem psala, spojení obou těchto faktorů jde velmi složitě. A je třeba vytvářet kompromisy. Jiří Hanibal má ve svém románě celou řadu monologů a dialogů, čímž je až do svého konce napínavý, ale ubírá mu to na věrohodnosti. Vedle dialogů se v románu vyskytuje také nepřirozený románek mezi Kunhutou a Závíšem. Na druhou stranu autor zajímavým způsobem zpracoval osobu Václava od mladých let, kdy byl jako malé dítě vystrašený a neurotický (vlivem vězení na Špandavě) až po dospělá, vyžralá léta moudrého panovníka. Myslím si, že (v rámci nezbytných kompromisů) se spojení čtivosti s reálnou skutečností autorovi povedlo.

Co se týče mého osobního hodnocení, musím se přiznat, že je velmi složité vybrat nejlepší knihu. K celkovému hodnocení je třeba brát v úvahu mnoho faktorů – faktografičnost, čtivost, originalitu, celkové zpracování tématu. Do celkového hodnocení se také odráží osobní sympatie, či nesympatie k pojetí osobnosti Václava II. a další. Pokud bych měla hodnotit pouze věrohodnost, seřadila bych romány asi takto: na prvním místě

bych měla Oldřicha Daňka, na druhém Jiřího Hanibala, na třetím Ludmilu Vaňkovou a na posledním Jana Lipšanského. Pokud bych hodnotila originalitu – pořadí by se změnilo: 1. Jan Lipšanský, 2. Ludmila Vaňková, 3. Oldřich Daněk a 4. Jiří Hanibal a z hlediska čtivosti bych seřadila romány takto: 1. Jiří Hanibal, 2. Ludmila Vaňková, 3. Oldřich Daněk, 4. Jan Lipšanský. Každá z těchto knih je něčím zajímavá, v něčem vyniká, nebo naopak v některých místech pokulhává. Důležité je to, co od takové knihy čtenář očekává. Knihy typu Jana Lipšanského a Ludmily Vaňkové musíme brát z hlediska historického s rezervou, ale na druhé straně se domnívám, že svou úlohu plní dobře (což vyplývá i z recenzí čtenářů, které knihy zaujaly natolik, že si je stáhli do mobilu). Zato kniha Oldřicha Daňka je historicky věrnější, a je určena náročnějšímu čtenáři, který dokáže ocenit Daňkovu práci s fakty. Román Jiřího Hanibala stojí dle mého názoru na pomezí mezi romány Jana Lipšanského, Ludmily Vaňkové a na druhé straně Oldřicha Daňka.

Závěr

Ve své práci jsem provedla analýzu čtyř historických románů a poté provedla jejich vzájemné srovnání. Z analýzy vyplývá, že postava i doba Václava II. je zobrazována různě. Každý autor vyzdvihuje jinou charakterovou vlastnost Václava II. a zaměřuje se na jiné období vlády. Také celkové zpracování románů se výrazně liší. Způsobeno je to mnoha faktory.

Jedním z nich je například odlišná doba vzniku: Oldřich Daněk napsal *Krále bez přílby* v 70. letech, Ludmila Vaňková *Žebráka se stříbrnou holí* v 80. letech, Jiří Hanibal *Úděl královský* v roce 2007 a Jan Lipšanský *Deník Václava II.* v roce 2009. Ačkoli z románů není výrazně patrný vliv dobové ideologie, autor žijící v určité době se od této doby nemůže odtrhnout a v jeho díle se potom jeho bezprostřední zkušenost promítá. Uvolnění moderní doby je zjevné v posledním románu. Nedokážu si představit, že by toto dílo mohlo vyjít ještě za totality. Dalším faktorem je skutečnost, že každý autor psal svou knihu s jiným záměrem a pro jiného konkrétního čtenáře. Jan Lipšanský se zaměřil na mladé čtenáře, Ludmila Vaňková na čtenáře něžného pohlaví, Oldřich Daněk na ty čtenáře, kteří se zajímají o historii, a Jiří Hanibal chtěl upoutat, co nejširší čtenářské publikum. Můžeme také porovnat osobní sympatie, či nesympatie autorů k historickým osobnostem – například v díle Jana Lipšanského výrazně vyznívají autorovi sympatie k panovníkovi a averze k Závišovi. Dále bychom mohli brát v úvahu také to, zda román psal muž, či žena. Do mého výběru knih jsem zahrnula pouze jednu ženu spisovatelku, a to z toho důvodu, že zastoupení žen v tomto případě je menší.

Historický román by se tak dal přirovnat k modelce, oblečené do různých šatů. Modelka má své míry, svůj tvar těla, tvář a charakter. Návrhář ji však oblékne, učeše a upraví dle svého vkusu, dle toho, co je právě moderní a co chtějí návštěvníci prohlídek vidět. A podle toho, co má modelka na sobě, vidí návštěvníci vždy zcela jinou bytost. Návštěvník se nakonec dozví jen velmi málo o modelce, ale daleko více o samotném návrháři.

Přesto, že se v mnohém romány lišily, jednu věc měly společnou, a tou bylo studium pramenů. Všichni autoři čerpali z primární i sekundární literatury. Základním stavebním kamenem pro ně byla *Zbraslavská kronika*. Někteří autoři z ní čerpali přímo tím, že využívali konkrétních příběhů z kroniky a použili je do románu k vykreslení doby a

postavy Václava II. Jiní z ní čerpali nepřímou a jejím prostřednictvím vytvářeli celkový charakter. Vedle kroniky čerpali autoři hojně ze sekundární literatury. Museli si být vědomi toho, že *Zbraslavská kronika* měla údajně posloužit jako hagiografický podklad a tak z hlediska objektivitě čerpali i u jiných autorů, než mnichů. Odlišná byla pak už jejich práce s informacemi.

Je těžké zcela pravdivě zachytit období stovky let vzdálené našemu uvažování. Ale myslím, že to není v historickém románu to nejdůležitější. Pravda je cílem bádání historiků, nikoliv spisovatelů. Těm byl dán dar vyprávění, schopnost zaujmout a strhnout své čtenáře. Vtáhnout je do jiné reality, která možná neodpovídá realitě historické, ale je tak intenzivní, že má čtenář pocit, že popisované skutečnosti sám zažil. Bude si je pak pamatovat mnohem déle, než pokud si přečte důkladný rozbor od uznávaného historika. A možná, že právě zájem, který v něm autor vzbudil, ho nakonec dovede k onomu historikovi, u něhož si potom svou představu srovná s realitou. A třeba zjistí, že ani odborná literatura nemusí být fádním a nudným hromaděním faktů, ale dobrodružnou výpravou přes stovky let, která není o nic méně strhující, než onen román. Jak se to ostatně stalo i mně.

Oldřich Daněk, Ludmila Vaňková, Jiří Hanibal a Jan Lipšanský nejsou jedinými autory, kteří psali o době Václava II. (jako další bych mohla jmenovat například Františka Neužila a jeho *Zlomenou pečeť*, nebo *Lásky královské* od M.V. Kratochvíla). Zájem o Václava II. roste nejen mezi historiky, ale také mezi autory historických románů a jejich čtenáři. Už desítky let je předposlední český král stále živý prostřednictvím spisovatelů historických románů a zůstává živý i pro dnešního, moderního čtenáře. Ačkoliv uběhlo už více než sedm set let od smrti šestého českého krále, jeho odkaz je stále aktuální.

Seznam literatury

Prameny

Zbraslavská kronika. Chronicon Aule Regiae, překlad F. Heřmanský, verše R. Mertlík, Praha: Svoboda, 1976

Kronika tak řečeného Dalimila. Ze staročeského originálu přeložila M. Krčmová, přebásnila H. Vrbová. Praha: Svoboda, 1977

Sekundární literatura

J. Fischer – O. Fischer, *Pražské mosty*. Praha: Academia, 1985.

Kateřina Charvátová, *Václav II.* Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-841-9

Jan Libor, *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno: Matice moravská, 2006. ISBN 80-86488-27-6

J. Mezník, *Lucemburská Morava. 1310 – 1423*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-363-0

J. Pánek, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-47-5

Josef Šusta, *Dvě knihy českých dějiny. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-376-X

Josef Žemlička, *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986.

Krásná literatura

Oldřich Daněk, *Král Bez přílby*. Praha: Československý spisovatel, 1988.

Jiří Hanibal, *Úděl královský*. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1864-9

Jan Lipšanský, *Deník Václava II.* Třebíč: Akcent, 2009. ISBN 978-80-7268-560-8

Ludmila Vaňková, *Žebrák se stříbrnou holí*. Praha – Šulc – Švarc, 2012. ISBN 978-80-7244-325-3

Elektronické zdroje

Krupková, V. *Fyziologické aspekty jízdy na koni v kroku, klusu a cvalu*. Brno: Fakulta sportovních studií MU Brno, 2012. 57 s. Diplomová práce [cit. 2013 – 05 -06]. Dostupné na Internetu: < http://is.muni.cz/th/180808/fsps_m/DP_Krupkova.txt>

Vlašínová, D. Jiří Hanibal. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 31.3.2008) [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1234&hl=ji%C5%99%C3%AD+hanibal+>

Blažíček, Přemysl a Veronika Košnarová. Ludmila Vaňková. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 12. 11. 2008) [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=490&hl=ludmila+Va%C5%88kov%C3%A1+>

Otčenášek, Š. Oldřich Daněk. *Slovník české literatury* [online]. (aktualizováno 18. 2. 2008) [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=280&hl=old%C5%99ich+dan%C4%9Bk+>

Stránky Jana Lipšanského. [online]. 2011 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://lipsansky.webnode.cz/>

Česká televize. *Před půlnocí* [online]. 6.1.2012 [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani//10095690193-pred-pulnoci/312281381940002/>

HONAJZ. Deník Václava II. In: *DatabazeKnih.cz* [online]. 3.4.2013 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/denik-vaclava-ii-14963>

HONAJZ. Deník Václava II. In: *DatabazeKnih.cz* [online]. 20.4.2012 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/denik-vaclava-ii-14963>

VAL. Žebrák se stříbrnou holí. In: *DatabázeKnih.cz* [online]. 23.2.2012 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/kral-a-ruze-zebrak-se-stribrnou-holi-22391>

JPRST. Úděl královský. In: *DatabázeKnih.cz* [online]. 18.11.2011 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/udel-kralovsky-2972>